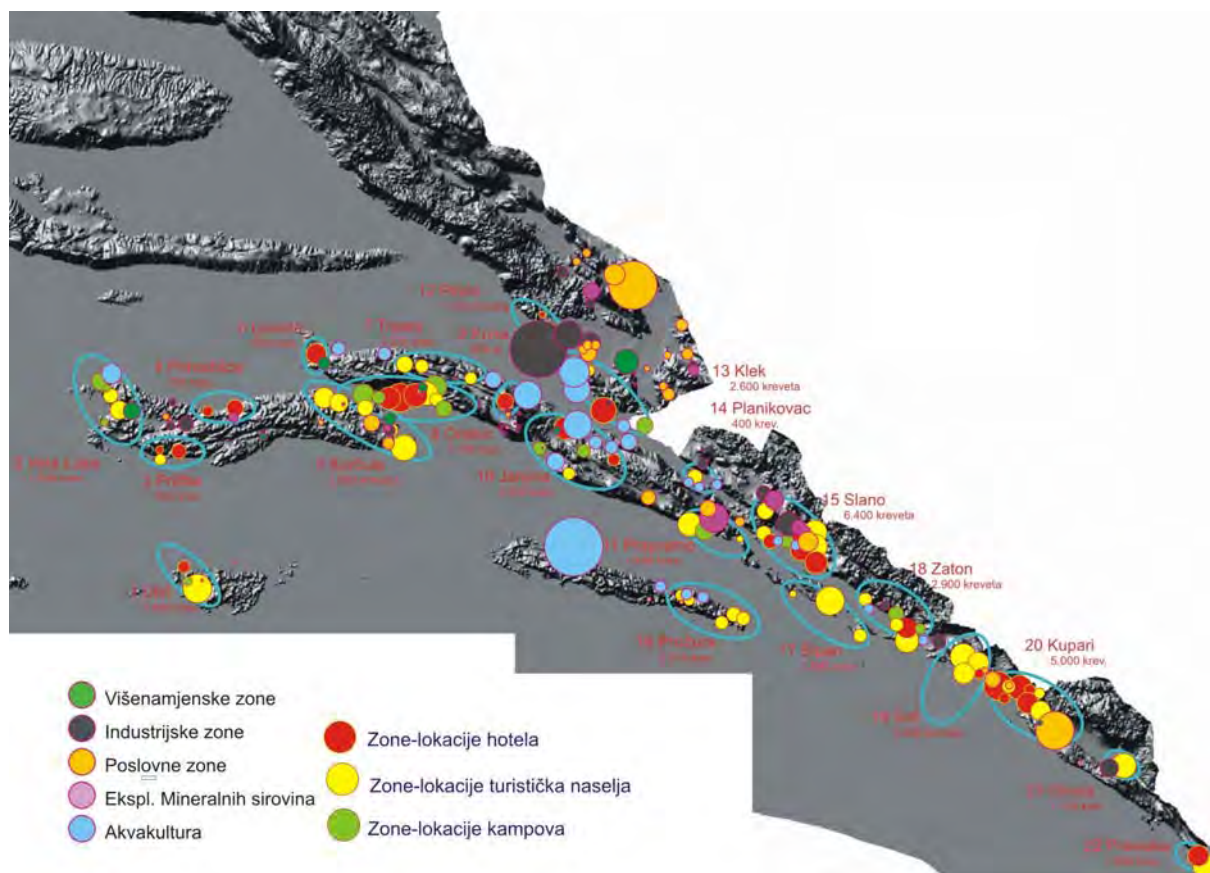

Naručitelj:
DUBROVAČKO NERETVANSKA ŽUPANIJA
ZAVOD ZA PROSTORNO UREĐENJE

STRUČNA EKSPERTIZA GOSPODARSKOG RAZVITKA DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE S NAGLASKOM NA TURIZAM

za potrebe izrade
IZMJENA I DOPUNA PROSTORNOG PLANA
DUBROVAČKO NERETVANSKE ŽUPANIJE

SAŽETAK

Izvršitelj:
URBING d.o.o. za poslove prostornog uređenja i zaštite okoliša, Zagreb

Zagreb, veljača 2009.

Naručitelj:
DUBROVAČKO NERETVANSKA ŽUPANIJA
ZAVOD ZA PROSTORNO UREĐENJE

Koordinacija za Naručitelja:
Mr sc Marina Oreb, dipl.ing.arh.

STRUČNA EKSPERTIZA GOSPODARSKOG RAZVITKA DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE S NAGLASKOM NA TURIZAM

**za potrebe izrade
IZMJENA I DOPUNA PROSTORNOG PLANA
DUBROVAČKO NERETVANSKE ŽUPANIJE**

SAŽETAK

Izvršitelj:
URBING d.o.o. za poslove prostornog uređenja i zaštite okoliša, Zagreb

Koordinator:
Darko Martinec, dipl.ing.arh.

Ekspertna skupina:

Demografski aspekti

Mr sc Tonko Radica, prof. geograf.

Turizam i prostor – skica razvoja turizma

Dr sc Eduard Kušen

Odabrani pokazatelji za ocjenu gospodarskog razvitka

Ekonomski institut Zagreb:

Prof dr sc Nenad Starc

Prostorno planerska analiza

Ratimir Zimmermann, dipl.ing.arh., Darko Martinec, dipl.ing.arh.

Suradnja:

Ljiljana Doležal, dipl.ing.arh.

Hrvoje Kujundžić, dipl.ing.arh.

Vitomir Štokić, dipl.ing.arh.

Mr sc Zdravko Švigir, dipl.ing.arh.

Ekonomski institut Zagreb –

Dr sc Željka Kordej-De Villa

Horwath i Horwath Consulting Zagreb d.o.o. –

Dr sc Miroslav Dragičević, Mr sc Sandra Lisjak

Zagreb, veljača 2009.

STRUČNA EKSPERTIZA GOSPODARSKOG RAZVITKA DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE S NAGLASKOM NA TURIZAM

za potrebe izrade IZMJENA I DOPUNA PROSTORNOG PLANA DUBROVAČKO NERETVANSKE ŽUPANIJE

SAŽETAK

Sadržaj	stranica
UVOD	1
1. POLAZIŠTA I CILJEVI	2
2. METODSKE OSNOVE	2
3. REZULTATI EKSPERTIZE	
3.1. DEMOGRAFIJA	
Demografska slika županija	4
Ciljevi demografskog razvitka Dubrovačko – neretvanske županije	5
Demografski pokazatelji održivog društvenog, gospodarskog i prostornog razvitka jedinica lokalne samouprave	5
3.2. TURIZAM	
Turistička polarizacija županije	6
Glavne vrste turizma u županiji	7
Preliminarna uvjetna klasterizacija	7
Turistička atrakcijska osnova po uvjetnim klasterima	8
Procjena redoslijeda zastupljenosti pojedinih vrsta turizma u određenom uvjetnom klasteru	9
3.3. STANJE GOSPODARSTVA	10
3.4. PROSTORNO PLANERSKA SINTEZA	
Pokazatelji	17
Rezultat višekriterijalne valorizacije turističkih područja s prostorno planskih gledišta	18
Smjernice za planiranje većih homogenih cjelina – područja (1-7)	19
Standardi za planiranje turističkih zona	21
Smjernice za planiranje manjih homogenih cjelina – razvojna područja (1-22)	22
Zaključak	29
4. ZAKLJUČAK – PREPORUKE	
4.1. SMJERNICE, MJERE I AKTIVNOSTI U OKVIRU OSTVARENJA LOKALNE SAMOUPRAVNE POPULACIJSKE POLITIKE	30
4.2. TURISTIČKA SINTEZA	31
4.3. USKLAĐENJE IZRADE IZMJENA I DOPUNA PROSTORNOG PLANA DUBROVAČKO NERETVANSKE ŽUPANIJE I OSTALIH PROSTORNIH PLANOVA UREĐENJA S METODOLOGIJOM INTEGRALNOG UPRAVLJANJA OBALNIM PODRUČJEM	34
4.4. PREPORUKE ZA USPOSTAVU NOVOG SUSTAVA PLANIRANJA RAZVOJNIH PODRUČJA NA RAZINI ŽUPANIJSKOG PROSTORNOG PLANA	38

UVOD

Potreba izrade sektorske ekspertize je utvrđena u Odluci o izradi IDPPDNŽ (Sl.gl.DNŽ 02/08) u članku 5. i članku 6., te u Obrazloženju Odluke o izradi IDPPDNŽ (Sl.gl. DNŽ 02/08). Temeljem odredbi iz Odluke o izradi, Zavod za prostorno uređenje dubrovačko-neretvanske županije u ime Županije raspisao je javno nadmetanje za odabir najpovoljnijeg izrađivača ekspertize te izradio Dokumentaciju za nadmetanje s Programom izrade Ekspertize. Otvoreni postupak javne nabave za usluge male vrijednosti objavljen je 25. srpnja 2008. godine.

Tvrtka URBING d.o.o. Zagreb odabrana, je kao najpovoljniji izrađivač temeljem Odluke o odabiru (Klasa: 350-01/08-01/06; Urbroj: 2117/1-21/1-08-10 od 06. kolovoza 2008. godine), te je Županija Dubrovačko – neretvanska s njom sklopila Ugovor o izradi (Klasa: 350-01/08-01/06; Urbroj: 2117/1-21/1-08-16 od 18. kolovoza 2008. godine, odnosno A-416/2008 od 25. kolovoza 2008. godine).

Tvrtka URBING je okupila stručnu skupinu za izradu ekspertize i to na način da su sklopljeni ugovori s Ekonomskim institutom Zagreb i tvrtkom Horwath i Horwath Consulting Zagreb d.o.o. te samostalnim ekspertima: Mr.sc. Tonko Radica, Dr.sc. Eduard Kušen, Mr.sc. Zdravko Švigir i Ratimir Zimmermann, dipl.ing.arh. Uz stručnjake zaposlene u URBING-u, navedena stručna skupina mogla je odgovoriti na sve zahtjeve koji su postavljeni u Programu izrade, odnosno sudjelovanje eksperata iz područja demografije, gospodarstva u širem smislu te turizma kao dijela gospodarstva od posebne važnosti za Županiju.

Rad na 1. fazi ekspertize – Polazišta i ciljevi te methodske osnove izrade, započet je odmah nakon potpisivanja Ugovora te je intenziviran nakon sastanka dijela ekspertne skupine s nositeljem zadatka – Zavodom za prostorno uređenje koji je održan 05. rujna 2008. godine. Rezultati 1. faze prezentirani su pred relevantnim predstavnicima Županije na sastanku koji je održan 10. listopada 2008. godine.

Rad na 2. fazi ekspertize - Ocjena stanja temeljem odabranih pokazatelja, nastavljen je kroz sastanke ekspertne skupine te individualni rad eksperata. Rezultati 2. faze prezentirani su na sastanku koji je održan – 12. prosinca 2008. godine pred proširenom grupom predstavnika Županije.

Nakon sastanka intenziviran je rad na 3. fazi ekspertize – Zaključak. Rezultati 3. faze prezentirani su 19. siječnja 2009. godine u Dubrovniku pred istom radnom skupinom Županije.

Uz ovaj Sažetak, ekspertiza je elaborirana u cjelovitom elaboratu na cca 300 stranica, slijedećeg sadržaja:

1. POLAZIŠTA I OKVIRI
 - 1.1. Suvremeno prostorno planiranje gospodarskog razvoja s naglaskom na turizam
 - 1.1.1. Turizam i prostor
 - 1.1.2. Turizam u Hrvatskoj
 - 1.1.3. O održivom razvoju
 - 1.2. Kratak pregled povijesti planiranja na području županije
 - 1.2.1. Projekt Južni Jadran
 - 1.2.2. Prvi prostorni plan – Prostorni plan Općine Dubrovnik
 - 1.2.3. Prostorni plan županije i Prostorni planovi općina i gradova
 - 1.3. Kratak pregled recentnih planskih i zakonskih okvira
 - 1.3.1. Zakon o prostornom uređenju i gradnji
 - 1.3.2. Strategija i Programa prostornog uređenja Republike Hrvatske
 - 1.3.3. Razvojni ciljevi u strateškim dokumentima Županije
 - 1.4. Ciljevi i zadaci
 - 1.5. Methodske osnove
2. OCJENA STANJA - REZULTATI VALORIZACIJE
 - 2.1. Demografski aspekti
 - 2.2. Turistički potencijal – turizam i prostor
 - 2.3. Gospodarska struktura i potencijali
 - 2.4. Prostorno planersko vrednovanje
3. ZAKLJUČAK EKSPERTIZE
 - 3.1. Mogućnosti pozitivnog demografskog razvitka

- 3.2. Strateški okvir za razvoj turizma
- 3.3. Usklađivanje izrade planova s metodologijom integralnog upravljanja obalnim područjem
- 3.4. Prostorno planerska sinteza
4. SMJERNICE I MJERE ZA DALJNJE PLANIRANJE
 - 4.1. Veće homogene prostorno razvojne cjeline (1-7)
 - 4.2. Razvojna područja (1-22)
 - 4.3. Standardi za planiranje turističkih zona
 - 4.4. Preporuke za uspostavu novog sustava planiranja
5. LITERATURA I IZVORI
6. PRILOZI

Ovaj Sažetak je pripremljen kao osnovna informacija o Stručnoj ekspertizi te kao podloga za usvajanje rezultata ekspertize na Županijskom poglavarstvu i Županijskoj skupštini.

1. POLAZIŠTA I CILJEVI

Polazišta za Ekspertizu bila su određena prije svega Zakonom o prostornom uređenju i gradnji (NN broj 76/07), odnosno odredbama o planiranju unutar zaštićenog obalnog pojasa mora. Također su polazišta bila i odredbe Pravilnika o izradi dokumenta prostornog uređenja, odnosno one odredbe kojima je određeno da u Županijskom prostornom planu svaka zona izdvojene namjene izvan građevinskih područja naselja koja se nalazi unutar zaštićenog područja mora, treba biti prostorno determinirana te određena njena veličina i granični kapacitet.

Slijedom navedenog kao osnovno Polazište bilo je određeno da će kao osnovna podloga za istraživanje biti Nacrt nacrt prijedloga Izmjena i dopuna Prostornog plana županije, odnosno u tom elaboratu predložene izdvojene zone raznih namjena koje su bile rezultat prethodnih konzultacija stručnog tima Županijskog zavoda za prostorno uređenje i jedinica lokalne samouprave.

Osnovni cilj Stručne ekspertize gospodarskog razvitka Dubrovačko-neretvanske županije s naglaskom na turizam bio je stvaranje pretpostavki za daljnji gospodarski razvoj Županije temeljen na principima održivog razvoja.

U ekspertizi gospodarskog razvitka glavni naglasak treba biti na ugostiteljsko-turističkoj djelatnosti. Rezultati ekspertize trebaju dati određene odgovore na potrebu otvaranja novih ugostiteljsko-turističkih zona izvan naselja. Upravo zbog toga bilo je potrebno koncipirati istraživanje na način da se rezultati istraživanja direktno mogu očitavati i ugrađivati u poglavljima sadržaja Izmjena i dopuna Prostornog plana županije.

Kao poseban cilj ekspertize bilo je određeno da će se tijekom ekspertize pokušati dobiti prostorno planerske standarde prema tipovima, odnosno oblicima turističkog korištenja (hotel, turističko naselje, autokamp) odnosno odrediti odnose površina i broja korisnika određene u prostornim planovima sa standardima koji se primjenjuju prilikom planiranja turističkih destinacija:

- a) standardi kapaciteta turističkih destinacija
- b) standardi kapaciteta turističkih zona/ lokacija - gustoće (broj korisnika /ha);
- c) standardi planiranja turističkih objekata - optimalna površina lokacije (koliko m² za 100 kreveta, odnosno ukupno ha); optimalne površine pojedinih sadržaja po turističkim objektima;
- d) standardi zapošljavanja (broj zaposlenih po jedinici smještaja);
- e) infrastrukturni standardi – vodoopskrba, elektroopskrba, odvodnja, generirana količina otpada.

2. METODSKE OSNOVE

Ekspertiza je izrađivana u nekoliko koraka primjenom metode ekspertog mišljenja temeljenog na dugogodišnjem poznavanju problematike te prostora istraživanja. Tijekom ekspertize izvršene su i analize stanja primjenom odabranih pokazatelja, a temeljem dostupnih statističkih podataka, odnosno podataka iz dokumenata prostornog uređenja koji su bili dostupni ekspertima. Također su izvršene i analize dosadašnjih dokumenata prostornog uređenja kao i relevantnih strateških dokumenata izrađenih za područje županije.

Eksperti za pojedina područja (demografija, turizam, ekonomija/ gospodarstvo, prostorno planiranje) radili su ekspertizu odvojeno svaki za svoje područje, te zajednički na sastancima ekspertne skupine.

U prvom koraku ekspertize, određen je prostor za pojedine analize stanja. To je prije svega cjelokupni prostor Dubrovačko-neretvanske županije. Prostor županije je zatim u skladu s prirodno - geografskim, društveno-gospodarskim i funkcionalno-gravitacijskim obilježjima podijeljen na fizički gotovo odjeljene tri veće geografske cjeline (subregije):

- Dubrovačko priobalje (gradska aglomeracija Dubrovnika, koju čine uže gradsko područje Dubrovnika, Rijeka dubrovačka i Župa dubrovačka, zatim Konavle, Dubrovačko primorje i Elafitski otoci),
- Poluotok Pelješac i otoci Korčula, Mljet i Lastovo,
- Donjoneretvanski kraj.

Navedene subregije podijeljene su još detaljnije na sedam homogenih prostorno – razvojnih cjelina - područja: 1.Konavle, 2.Dubrovnik, 3.Dubrovačko primorje, 4.Neretvanski kraj, 5.Poluotok pelješac, 6.Otok Korčula i 7.Vanjski otoci (Lastovo i Mljet)

Prema Zakonu o području županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj Dubrovačko - neretvanska županija se sastoji od 5 gradova (Dubrovnik, Korčula, Metković, Opuzen i Ploče) i 17 općina (Dubrovačko primorje (Slano), Župa dubrovačka (Srebreno), Konavle (Cavtat), Ston, Janjina, Trpanj, Orebić, Lumbarda, Smokvica, Blato, Vela luka, Mljet (Babino polje), Lastovo, Kula Norinska, Pojezerje (Otrić-Seoci), Slivno (Vlaka) i Zažablje (Mlinište). Ova podijela bila je prije svega temelj za demografske analize jer su statistički podaci vezani uz nju.

Za detaljnu sinteznu ocjenu razvojnog potencijala, određene su 22 homogene razvojne cjeline koje se nužno ne poklapaju s teritorijalo-administrativnom podjelom, ali obuhvaćaju sve turističke i gospodarske zone koje su evidentirane izvan područja naselja u zaštićenom obalnom području. To su slijedeće cjeline: 1.Ubli (Lastovo), 2.Vela Luka (Vela Luka), 3.Prižba (Blato), 4.Prihodišće (Blato, Smokvica), 5.Korčula (Korčula, Lumbarda), 6.Lovište (Orebić), 7.Trpanj (Trpanj), 8.Orebić (Orebić), 9.Kuna (Orebić), 10.Janjina (Orebić, Janjina, Ston), 11.Prapratno (Ston), 12.Ploče (Ploče), 13.Klek (Ploče, Opuzen, Klek), 14.Planinkovac (Dubrovačko primorje), 15.Slano (Dubrovačko primorje), 16.Prožura (Mljet), 17.Šipan (Dubrovnik), 18.Zaton (Dubrovnik), 19.Srđ (Dubrovnik), 20.Kupari – Cavtat (Župa dubrovačka, Konavle), 21.Gruda (Konavle) i 22.Prevlaka (Konavle).

Prostor županije koji je ostao izvan ovih homogenih razvojnih, cjelina obrađen je kroz komentar o pojedinim izdvojenim gospodarskim zonama prema jedinicama lokalne samouprave. Prije svega se to odnosi na jedinice lokalne samouprave u neretvanskom kraju (Kula Norinska, Pojezerje, Metković i Zažablje).

U drugom koraku su, kroz pojedinačni rad eksperata te rad unutar ekspertne skupine, određeni pokazatelji koji su korišteni za pojedinačne analize stanja, odnosno utvrđivanja razvojnog potencijala: demografskog, gospodarskog i uslužnog, atrakcijsku privlačnost, prirodne i kulturno-povijesne osobitosti, prometnu dostupnost te potencijal infrastrukturne opremljenosti.

U trećem koraku ekspertize temeljem odabranih pokazatelja izvršene su detaljne analize stanja, odnosno stupnja razvijenosti, atrakcijske privlačnosti, odnosno razvojne osjetljivosti i to na prostorima određenim u prvom koraku. Utvrđeno stanje elaborirano je prema pojedinim područjima: demografija, turizam, gospodarstvo.

U četvrtom koraku su temeljem sinteznih pokazatelja i kriterija valorizirana razvojna područja koja su određena na osnovi utvrđenih zona turističke, odnosno gospodarske namjene izvan naselja. Također su temeljem posebnih analiza i istraživanja utvrđeni standardi koji bi se trebali koristiti prilikom planiranja turističkih destinacija.

U petom koraku su definirani zaključci i preporuke i to za svako područje ekspertize: demografija, turizam i gospodarstvo. Posebno su prikazane smjernice za planiranje zona turističke namjene izvan područja naselja u planovima nižeg reda. Smjernice i preporuke su prikazane za svako od sedam većih razvojenih područja te za svako od 22 manjih homogenih razvojnih područja

3. REZULTATI EKSPERTIZE

3.1. DEMOGRAFIJA

Demografski aspekti – suvremena demografska slika

Dubrovačko – neretvanska županija smještena je na krajnjem jugoistoku države i znatnim dijelom u priobalnom pojasu, u blizini magistralnih prometnica, ali obuhvaća i neka rubna, izoliranija i viša područja. Okupljena je oko jednog većeg regionalnog i nekoliko manji područnih gradskih središta, te je isključivo homogena u narodnosnom pogledu. Unutar ove cjeline postoje brojni stvarni kontrasti i javljaju se suprotnosti između pojedinih njezinih dijelova, bilo jedinica lokalne samouprave, bilo naselja, što se moralo odraziti i na razlike u ocjeni njihovih demografskih prilika i tijekova.

Izrazita je polarizacija između pojedinih jedinica lokalne samouprave kod pojedinih demografskih obilježja i tijekova. Grad Dubrovnik sa svojom bližom okolicom i svojim razvijenijim funkcijama najviše privlači stanovništvo iz drugih naselja u županiji i iz drugih područja. Zato nije čudno da je među manjim geografskim cjelinama najnapučenije Dubrovačko priobalje i gradska aglomeracija Dubrovnika, najrjeđe naseljeni otok Mljet i Dubrovačko primorje, dok Donjoneretvanski kraj i Grad Metković imaju najpovoljnija vitalna obilježja u županiji. Postoje izraženi kontrasti i razlike i kod drugih obilježja.

Između dva posljednja službena popisa stanovništva (1991. i 2001.) smanjio se **broj stanovnika** Dubrovačko – neretvanske županije sa 126.329 na **122.870 stanovnika** tj. za -3.459 stanovnika ili za 2,74%.

Na čitavom području Dubrovačko – neretvanske županije **prirodnim priraštajem** dobiveno svega **1.935 novih stanovnika**. U slijedećih 7 godina (2001.-2007.) u Dubrovačko – neretvanskoj županiji su prirodnim priraštajem dobivena još samo 143 nova stanovnika. Prirodni prirast imaju još općina Župa dubrovačka te Gradovi Metković, Opuzen i Ploče. Prirodni pad je, uz već ranije zahvaćena područja, zahvatio još Grad Dubrovnik, općinu Konavle te četiri općine u Donjoneretvanskom kraju.

Na temelju svega toga se može utvrditi da je u tom posljednjem 10-godišnjem međupopisnom razdoblju na području Dubrovačko – neretvanske županije bio **negativan migracijski saldo** i da je iz njega iselilo (više nego uselilo) - **5.369 stanovnika**.

Jedno od bitnih negativnih obilježja stanovništva Dubrovačko – neretvanske županije je stalan i dugoročan **proces starenja**, odnosno što se ono nalazi u fazi **duboke demografske starosti**. Prema podacima popisa stanovništva iz 2001. godine **prosječna starost** njegovog stanovništva iznosi **39 godina**. Još uvijek ima nešto više mladog nego starog stanovništva, tako da je **indeks starenja** iznosio **86,33**, a **koeficijent starosti** **21,7**. Istovremeno udio **ženskog fertilnog stanovništva** iznosio je samo **46,67%**, a **radni kontingent** je obuhvaćao **62,40%** od ukupnog broja stanovnika.

Jedno od rijetkih demografskih obilježja, za koje su, između dva posljednja službena popisa stanovništva, utvrđene pozitivne promjene je **obrazovna struktura stanovništva**.

Smanjenje prirodnog priraštaja i ukupnog broja stanovnika, iseljavanje znatnog broja stanovništva, pretežno zrele i radne dobi, te pogoršanje dobne strukture stanovništva, ali i gospodarskih prilika, bitno su morali utjecati na promjenu **strukture stanovništva prema aktivnosti** u Dubrovačko – neretvanskoj županiji. U odnosu na prethodni popis, prema popisu iz 2001. godine nešto se malo smanjio broj i udjel aktivnog stanovništva (52.242 ili 42,52%), znatno se smanjio broj i udjel uzdržavanog stanovništva (40.112 ili 32,64%), dok se bitno povećao broj i udjel osoba s osobnim prihodima (30.516 ili 24,84%).

Između dva posljednja službena popisa stanovništva nastavio se **proces deagrarizacije** u Dubrovačko – neretvanskoj županiji.

Ponovno postepeno raste **broj zaposlenih osoba (31.3.2006. godine bilo je 38.366, a tijekom ljeta se povećalo na više od 40.000 osoba)**. Najviše je zaposlenih u trgovini. Ponovno se nastavila smanjivati zaposlenost u poljodjelstvu.

Pozitivan trend pokazuje smanjenje **broja nezaposlenih osoba** (2006. godine je bilo još 7.473 nezaposlene osobe, ali se njihov broj smanjuje tijekom turističke sezone).

Između dva posljednja popisa neznatno je porastao broj **domaćinstava/kućanstava** (samo za 116), tako da je 2001. godine u ovoj županiji bilo 39.125 domaćinstava/kućanstava. Njihova prosječna veličina prema broju članova bila je 3,14. Javlja se problem samačkih i staračkih domaćinstava.

Može se zaključiti da na području Dubrovačko – neretvanske županije uglavnom imaju **pozitivan demografski razvitak** Grad Dubrovnik i osobito prigradska mu urbanizirana općina Župa dubrovačka, kao sastavni dio gradske aglomeracije Dubrovnika, te Gradovi Metković, Opuzen i Ploče u Donjoneretvanskom kraju. Djelomično pozitivan demografski razvitak imaju još općina Konavle, priobalni dio općine Orebić, te općine Lumbarda i Kula norinska.

Sve ostale općine i gradovi imaju **negativan demografski razvitak**, a među njima najteža je situacija u općinama Mljet i Dubrovačko primorje, a zatim u ostalim općinama na poluotoku Pelješcu (Ston, Janjina, Trpanj i unutarnji dio općine Orebić), na otoku Korčuli (Grad Korčula i općine Smokvica, Blato i Vela luka), u općini Lastovo, te u nekoliko općina u Donjoneretvanskom kraju (Pojezerje, Slivno i Zažablje).

U Dubrovačko – neretvanskoj županiji širi se **proces urbanizacije**. Unutar longitudinalne (uzdužne) priobalske **urbanizirane okosnice razvitka** razvija se **gradska regija Dubrovnika** i to od današnje Banići-Slano-Dubrovnik-Cavtat-Močići-Čilipi prema budućoj Ston – Dubrovnik – Gruda, te u dolini Neretve **urbanizirana okosnica razvitka** na pravcu **gradskih središta Metković – Opuzen – Ploče**. Na krajnjim dijelovima otoka Korčule razvijaju se **gradsko središte Korčula i konurbacija Blato – Vela luka**. To su istovremeno glavna radna i središnja naselja na području ove županije s odgovarajućim **gravitacijskim i utjecajnim područjem**.

Ciljevi demografskog razvitka Dubrovačko – neretvanske županije

Sa svrhom ublažavanja demografskih poremećaja i popravljavanja demografskih prilika u Dubrovačko – neretvanskoj županiji, potrebno je utvrditi ciljeve demografskog razvitka, kako bi se demografska sastavnica kvalitetno integrirala u kontekst politike cjelokupnog održivog prostornog i društveno-gospodarskog razvitka u ovoj županiji. Opći ciljevi demografskog razvitka ove županije su:

- ublažavati i ispravljati negativne demografske tendencije, što pretpostavlja osigurati optimalno opće kretanje stanovništva, uključujući povoljnije prirodno kretanje i prihvatljive migracijske tijekove,
- osigurati ravnomjerniji razmještaj stanovništva i gustoću naseljenosti unutar županije,
- stalno poboljšavati strukturna i ostala obilježja stanovništva u jedinicama lokalne samouprave,
- zaustaviti ili bar smanjiti interes, osobito kod mlađeg i zrelog stanovništva, za odlaskom na rad i trajno iseljenje u inozemstvo i u druga područja Hrvatske, te poticati povratak iseljenog lokalnog i drugog hrvatskog stanovništva iz drugih zemalja i drugih područja u domovini u ovaj kraj,
- pokušati revitalizirati demografski najugroženije i strateški značajne dijelove Dubrovačko – neretvanske županije (granična područja, dijelovi zaleđa, otoci i poluotok Pelješac), te demografski obnavljati ruralna naselja u svim dijelovima županije, gdje za to postoje objektivne potrebe i mogućnosti, podrazumijevajući pod tim osigurati zaposlenje za rad sposobnom stanovništvu, skrb prema starom i nemoćnom stanovništvu te nastojati stvarno poboljšati standard i kvalitetu življenja stanovništva,
- osigurati uvjete za pozitivne učinke širenja procesa urbanizacije u svim dijelovima županije, te poticati umjereni rast Dubrovnika i drugih gradova, a brži rast stanovništva u drugim gradićima, općinskim, lokalnim i radnim središtima podržavajući tako policentrični razvitak u ovoj županiji,
- planom dugoročnog prostornog razvitka ovog područja treba osigurati uvjete da se racionalno i funkcionalno gospodari prostorom, te se moraju optimalno aktivirati komparativne vrijednosti i prednosti ovog prostora za ubrzani održivi razvitak njegovog gospodarstva kako bi se uspostavila ekološka i razvojna ravnoteža u tom prostoru.

Demografski pokazatelji održivog društvenog, gospodarskog i prostornog razvitka jedinica lokalne samouprave

Demografski pokazatelji održivog društvenog, gospodarskog i prostornog razvitka skupno pokazuju mogućnost pozitivnog demografskog razvitka u nekoj jedinici lokalne samouprave, što neizbježno

mora pratiti njezin društveni, gospodarski i prostorni održivi razvitak, odnosno pozitivan demografski razvitak je sastavni dio cjelokupnog održivog razvitka nekog područja.

Da bi se ostvario **pozitivan demografski razvitak** u okviru cjelokupnog održivog razvitka nekog područja potrebno je da ta područja ostvare sljedeće **demografske pokazatelje**:

Vitalni i dinamični demografski pokazatelji:

- Prirodni prirast stanovništva (viši natalitet od mortaliteta, više živorođenih od umrlih).
- Pozitivan migracijski saldo (više useljenih novih nego iseljenih domicilnih stanovnika).
- Porast broja stanovnika.
- Porast broja domaćinstava/kućanstava.

Strukturni demografski pokazatelji:

- Doseljenog stanovništva iz drugih naselja u mjesto stalnog stanovanja više od 50%, a ne manje od 45% od ukupnog broja stanovnika.
- Indeks starenja obvezno manji od 100,00, a poželjno i manji od 60,00 (više mladog stanovništva 0 – 19 godina nego starog stanovništva 60 i više godina).
- Udio zrelog stanovništva 20 – 59 godina viši od 50% od ukupnog broja stanovnika.
- Udio fertilnog ženskog stanovništva (15 – 49 godina) veći od 45%, a ne manji od 40% od ukupnog broja ženskog stanovništva.
- Udio radnog kontingenta stanovništva (žene 15-59 g. i muški 15-64 g.) veći od 60%, a ne manji od 55% od ukupnog broja stanovnika.
- Više od 80% homogene narodnosne strukture stanovništva, a ne manje od 70% od ukupnog broja stanovnika.
- Među stanovništvom starim 15 i više godina više od 50% sa završenom srednjom školom, a ne manje od 40%.
- Među stanovništvom starim 15 i više godina više od 10% sa stečenim višim ili visokim obrazovanjem, a ne manje od 5% u općinama, a više od 15%, a ne manje od 10% u gradovima.
- Udio aktivnog stanovništva u ukupnom broju stanovnika viši od 45%, a ne manje od 40%.
- Udio uzdržavanog stanovništva u ukupnom broju stanovnika viši od 35%, a ne manje od 30%.
- Udio osoba s osobnim prihodima u ukupnom broju stanovnika manji od 25%, a ne viši od 30%.
- U poljodjelskim područjima manje od 20% poljodjelskih stanovnika od ukupnog broja stanovnika, a u deagrariziranim područjima manje od 5% poljodjelskih stanovnika od ukupnog broja stanovnika (radi se o stanovnicima koji žive isključivo od poljodjelstva)..
- Prosječni broj članova domaćinstava/kućanstava trebao bi biti veći od 3,00.

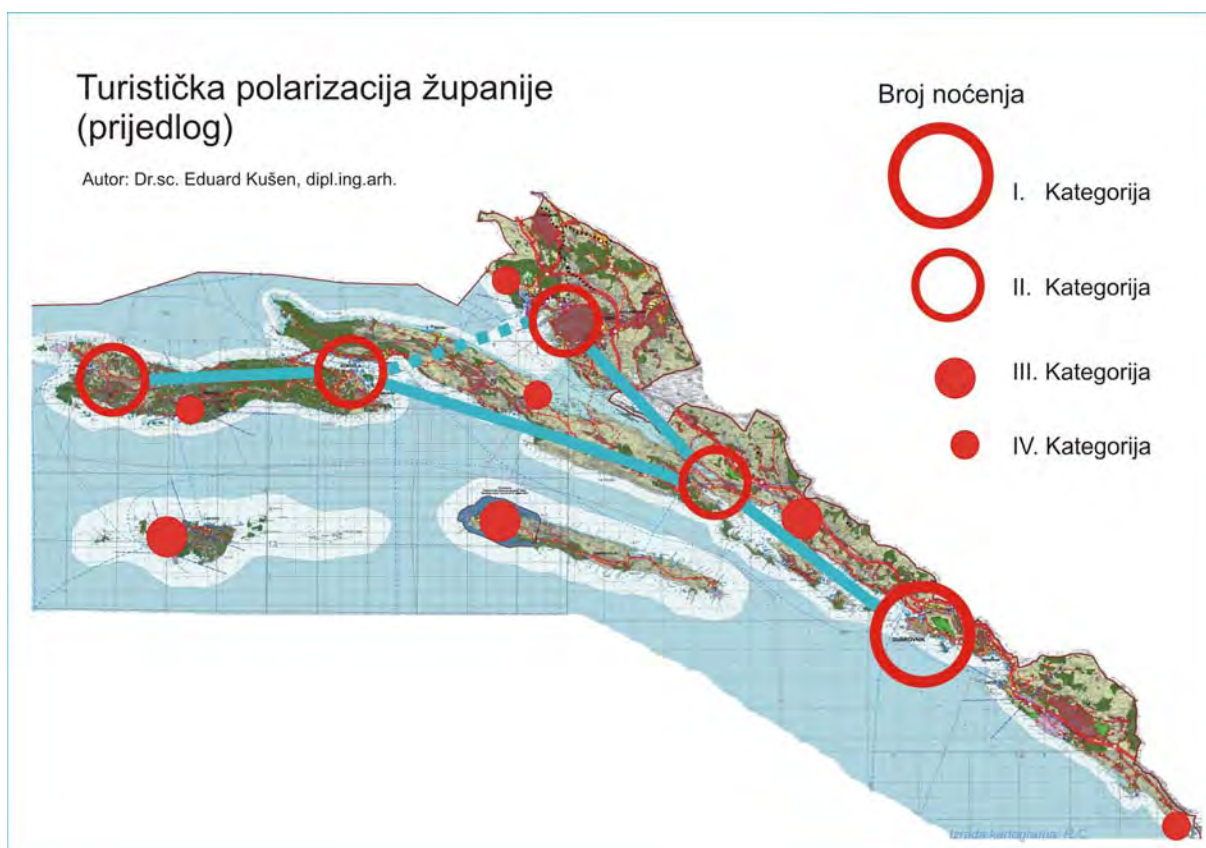
Detaljnija analiza za svaku jedinicu lokalne samouprave treba pokazati njihovo pravo sadašnje demografsko stanje, koji su najizraženiji nedostaci i negativni procesi te kako prevladati i poboljšati demografske prilike u dugoročnom razdoblju.

3.2. TURIZAM

Turistička polarizacija županije

Današnja turistička ponuda i učinci turizma pokazuju određenu prostornu turističku polarizaciju DNŽ. Dubrovnik, s Cavtatom i Župom Dubrovačkom, čak ako se mjeri samo po broju noćenja turista, predstavlja neupitni županijski turistički pol razvoja I. kategorije, kako po broju noćenja tako i po turističkim centralnim funkcijama i integrativnim turističkim svojstvima. Znatno manji, ali drugi po važnosti u Županiji je turistički pol razvoja II. kategorije koji čini tandem Korčula-Orebić, s Trpnjem i Lumbardom. Turističkih polova razvoja III. kategorije ima više, to su: Mljet, Vela Luka, Blato, Slivno, Ston i Dubrovačko Primorje (Slano). Na kraju, kao turistički polovi razvoja IV. kategorije, javljaju se Lastovo, Smokvica, Janjina, Opuzen i Ploče.

Stvarno rasprostiranje navedenih turističkih sadržaja ponekad se razlikuje od granica općinske administrativne podjele, međutim, to ne umanjuje vjerodostojnost iznesene „armature“ shematskog prikaza postojeće turističke prostorne polarizacije DNŽ. Ovakva shema prikazuje sliku spontano nastale turističke polarizacije, koja je u bitnim dijelovima bila objektivno neizbježna a koju će u budućnosti biti moći i potrebno optimalno nadograditi. Procjenjuje se da bi se polu II. kategorije trebali približi Ston, tandem Blato – Vela Luka te definirati takav pol u Delti Neretve, a polu III. kategorije trebalo bi se približiti Lastovo, dok bi polu između III. i IV. kategorije valjalo pridružiti prostor Vitaljina-Prevlaka, kao južnu turističku fasadu, južni morski (nautički) prilaz Konavlima i Županiji.

Glavne vrste turizma u županiji

Na području Županije su se, osim *ljetnog odmorišnog (kupališnog) turizma*, tzv. *masovnog turizma*, poglavito temeljenog na privlačnosti *sunca i mora*, razvile i neke druge vrste turizma: *veliki kulturni turizam*, temeljen na privlačnosti vrlo vrijedne kulturno-povijesne baštine, poglavito one s popisa UNESCO-a, *nautički turizam*, blizak ljetnom odmorišnom turizmu koji se oslanja na atraktivnost mora i morske obale, *kongresni turizam*, koji u posezoni i predsezoni koristi privlačno okruženje i smještajne objekte s raspoloživim kongresnim dvoranama, *kruzing turizam*, koji se je razvio u novije vrijeme, a temelji se na mediteranskom geoprometnom položaju Dubrovnika, njegovoj kulturno-povijesnoj baštini i odgovarajućim lučkim kapacitetima, te *tranzitni turizam*, poglavito oslonjen na postojeću prometnu infrastrukturu (zračna luka, putnička luka i sustav magistralnih cesta).

S obzirom na značajke potencijalnih a neiskorištenih turističkih atrakcija DNŽ, mogle bi se razviti i neke nove vrste turizma: *primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam* kao komplementarni korisnik smještajnih kapaciteta ljetnog odmorišnog turizma izvan kupališne sezone, *ruralni turizam*, temeljen na ruralnim atraktivnim značajkama zaleđa morske obale te unutrašnjosti otoka i poluotoka, bogato strukturiran od mnogih oblika turizma (turizam na seljačkom gospodarstvu, seoski turizam, turizam zaštićenih dijelova prirode, eko-turizam, kulturni turizam, vjerski turizam, zdravstveni turizam, planinarstvo, avanturistički turizam i sl.), *zdravstveni turizam*, temeljen na umjerenosti ili jakoj insolaciji i drugim značajkama mediteranske klime, moru i morskom aerosolu, eteričnom bilju, šumama i privlačnom krajolozu, te određeni oblici *ekskluzivnog turizma*, primjerice, ekskluzivni golf turizam (18 ili 27 rupa), ekskluzivni konjički turizam (hipodrom i kladionica), mondeni turizam i sl..

Preliminarna uvjetna klasterizacija

Put do održivog razvoja turizma DNŽ ne može se tražiti u stereotipima plošnog, jednostranog pristupa, temeljenog samo na zasadama masovnog kupališnog turizma (ljetni odmorišni turizam), koji se procjenjuje isključivo kroz *broj dolazaka i broj noćenja turista* u kupališnoj sezoni. Da je takav pristup neprihvatljiv, zorno pokazuju neki etablirani turistički proizvodi u Županiji, osobito *veliki kulturni turizam Grada Dubrovnika*, koji gotovo cijelo stoljeće natkriljuje njegovu kupališnu komponentu, da se i ne govori o kruzing turizmu, njegovom najnovijem derivatu, čiji sudionici uopće ne ostvaruju noćenja.

Područje **Cavtata**, i područje što ga čine **Korčula i Orebić** zajedno, osim tipično kupališne ponude sadrže i naglašenu ponudu velikog kulturnog turizma i afirmiraju se kao središta susreta različitih

oblika turizma u relativno jednoličnom okruženju kupališnog turizma. U tom kontekstu se nameće pitanje kako to da istu razvojnu sudbinu nije doživio prostor **Stona** (najveće zidine u Europi, druge na svijetu, povijesna jezgra Velog i Malog Stona, antička solana te Malostonski zaljev s prepoznatljivom gastronomskom osnovom i ponudom).

Pojedini turistički prepoznatljivi dijelovi Županije, kao što su **Delta Neretve i Konavle**, u svom pretežitom dijelu ne raspolažu sa značajnim kupališnim (plažnim) potencijalima koji bi bili razmjerni njihovoj ukupnoj površini i atraktivnosti, međutim, upravo taj preostali prostor predstavlja osnovicu za razvoj drugih vrsta i oblika turizma te za oblikovanje njihove prepoznatljivosti. Nasuprot tome, područje **Župe Dubrovačke** te **zapadni izvangradski prostor Grada Dubrovnika** imaju karakteristične značajke masovnog kupališnog turizma sa znakovima mjestimične saturacije.

Poluotok Pelješac i otok Korčula najbliži su stereotipi hrvatske ponude masovnog kupališnog turizma, dovoljno raskošni po svojim prirodnim datostima, a bez izričitih i prevelikih zaštitarskih ograničenja, za razliku od **otoka Mljeta**, čiji je dio proglašen nacionalnim parkom, **Lastovskog arhipelaga**, koji je cijeli proglašen parkom prirode i **Elafitskih otoka**, osobito vrijednog prirodnog krajobraza i kandidata za park prirode. Negdje postrance je ostalo područje **Dubrovačkog primorja**, koje ima turistički slabo razvijen obalni prostor, a potpuno zapušteno zaleđe, tipično ruralno područje s očuvanim tradicijskim morfološkim značajkama.

Dane naznake za turističko-funkcionalnu mikro-regionalizaciju područja Županije sadrže njihovu tipologiju glede pretežite vrste turizma koje bi se optimalno u njima razvijale, osobito u odnosu na primorski ljetni odmorišni turizam. Međutim, ova podjela ne zagovara niti jednu vrstu turističke monostrukture. U svakoj od ovih mikroregija (osnovnih turističkih destinacija) uvijek će se javljati više vrsta i oblika turizma, ovisno o pripadajućoj atrakcijskoj osnovi. Stoga se u ovom slučaju može govoriti samo o *uvjetnoj klasterizaciji* budući da se ona ne temelji na homogenim već na polariziranim mikro-regijama, čiji se destinacijski turistički proizvodi razlikuju po suptilnoj turističkoj prepoznatljivosti a ne po isključivosti istovrsnih turističkih proizvoda. Tu se nalazi ključ za mikro-regionalizaciju područja Županije na načelima polarizirane a ne homogene regije kakvu zagovara standardna klasterizacija.

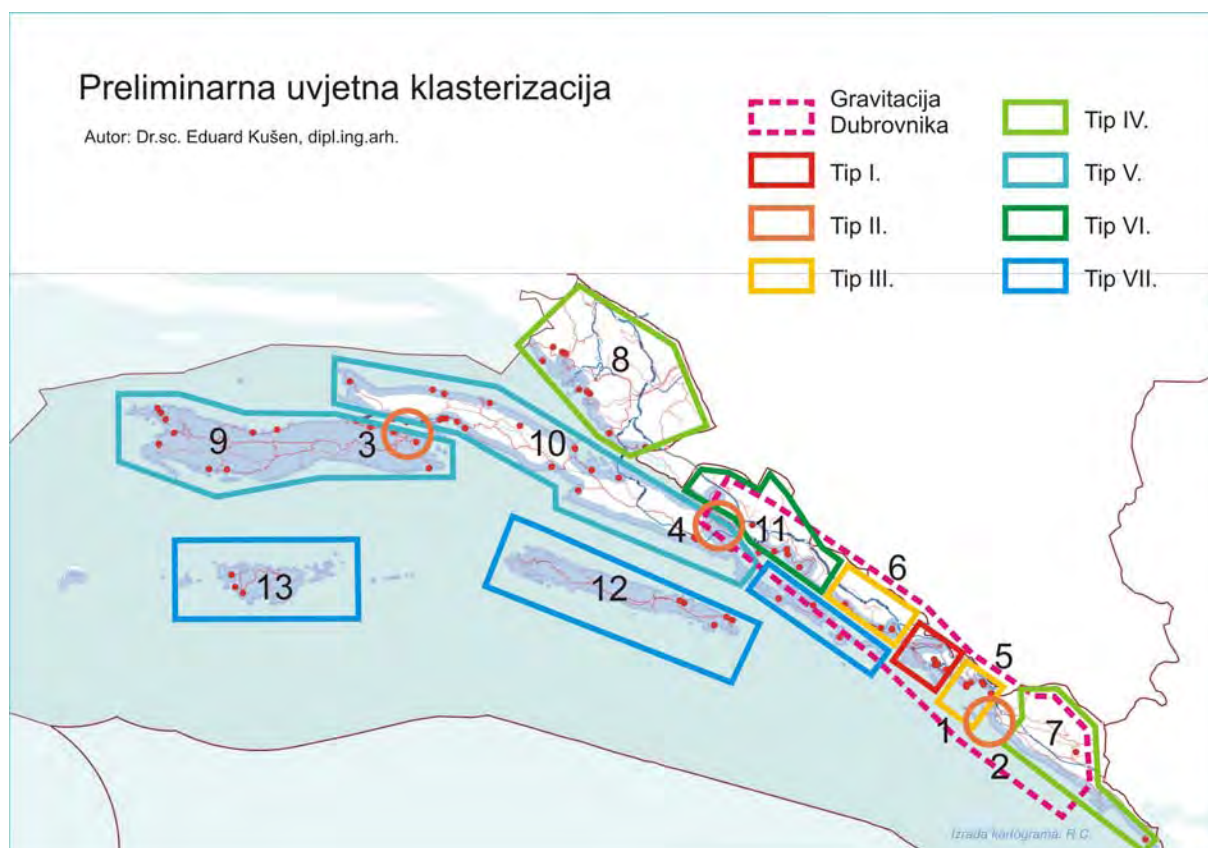
Stoga svaki takav *uvjetni klaster*, nije moguće pojednostavljeno prikazati kroz monostrukturni pojedinačni turistički proizvod, već samo kroz *specifični destinacijski turistički proizvod*, izbalansirano sastavljen od parcijalnih turističkih proizvoda s obzirom na raspoložive atrakcijske značajke. Za provedbu ovakvog pristupa, s jedne strane, na županjskoj razini je potrebno osigurati minimalne direktivne (programske) podatke za svaki uvjetni klaster, a s druge strane dati naputke (metodološke) za detaljno turističko planiranje takve polarizirane mikro-regije.

Izvan i iznad ovakve podjele, valja podsjetiti na *gravitacijsku silu Dubrovnika* koja prelazi administrativne granice, a koja će djelovati zaključno s Konavlima, na istoku, i Dubrovačkim primorjem, na zapadu. U *gravitacijskom prostoru Dubrovnika* afirmirati će se sadržaji vezani uz izravn utjecaj Dubrovnika, što se poglavito odnosi na odabrane oblike ekskluzivnog turizma.

Turistička atrakcijska osnova po uvjetnim klasterima

Za svaki klaster je izvučen i analiziran onaj dio njegove atrakcijske osnove koji može najbolje odrediti njegovu turističku fizionomiju. Načelno su razmatrane sve vrste turističkih atrakcija (1. geološke značajke prostora, 2. klima, 3. voda, 4. biljni svijet, 5. životinjski svijet, 6. zaštićena prirodna baština, 7. zaštićena kulturno-povijesna baština, 8. kultura života i rada, 9. znamenite osobe i povijesni događaji, 10. manifestacije, 11. kulturne i vjerske ustanove, 12. prirodna lječilišta, 13. sportsko-rekreacijske građevine i tereni, 14. turističke staze, putovi i ceste, 15. atrakcije zbog atrakcija, 16. turističke paraatrakcije.).

Izdvojene su potencijalne i realne turističke atrakcije međunarodne, nacionalne i regionalne važnosti. Označen je stupanj njihove iskorištenosti u glavnoj sezoni i izvan nje. Za procjenjivanje atraktivnosti uvjetnog klastera u Županiji, od osobite važnosti su bili klima, zaštićena prirodna i kulturno-povijesna baština, a prije svega voda, konkretno more (zbog kupanja, sportova na vodi, inhalacije aerosola, plovidbe, sidrenja i vezivanja plovila) te u obalnom dijelu, geološke značajke prostora (prirodne plaže).

Procjena redoslijeda zastupljenosti pojedinih vrsta turizma u određenom uvjetnom klasteru

Dubrovnik (1) ima najbogatiju paletu vrsta turizma, a na prvom mu je *veliki kulturni turizam*, a na drugom mjestu *ljetni odmorišni turizam*, a na trećem mjestu *kruzing turizam* i na četvrtom mjestu *kongresni turizam*. Cavtat (2) na prvom mjestu ima *ljetni odmorišni turizam*, ali odmah na drugom mjestu ima uvjete za razvoj *jesensko-proljetnog odmorišnog turizma*, a na trećem mjestu za razvoj *zdravstvenog turizma*. Korčula-Orebić (3) također na prvom mjestu imaju *ljetni odmorišni turizam*, ali na drugom mjestu imaju *nautički turizam*, dok je na trećem mjestu mogući *jesensko-proljetni odmorišni turizam*. Ston (4) ima na prvom mjestu *ljetni odmorišni turizam*, a na drugom mjestu *veliki kulturni turizam*, a na trećem mjestu *jesensko-proljetni turizam*. Župa Dubrovačka (5) također ima na prvom mjestu *ljetni odmorišni turizam*, na drugom mjestu *jesensko-proljetni odmorišni turizam*, a na trećem mjestu *zdravstveni turizam*. Dubrovnik – zapad (6) ima istu hijerarhiju kao i prethodni uvjetni klaster. Konavle (7) odskakuju i na prvom mjestu imaju *ruralni turizam*, na drugom mjestu *ljetni kupališni turizam*, a na trećem mjestu *jesensko-proljetni turizam*. Delta Neretve (8) započinje slično kao i prethodni klaster, *ruralni turizam*, pa *ljetni odmorišni turizam*, ali na treće mjesto dolazi *nautički turizam*. Otok Korčula (9) na prvom mjestu ima *ljetni odmorišni turizam*, a na drugom mjestu *ruralni turizam*, a na trećem mjestu *nautički turizam*. Pelješac (10) ima iste značajke kao i prethodni uvjetni klaster, ali isto tako i *Dubrovačko Primorje* (11), *Mljet* (12) i *Lastovo* (13). *Elafiti* (14) na prvom mjestu imaju *ljetni odmorišni turizam*, na drugom mjestu *nautički turizam* i na trećem mjestu *ruralni turizam*.

Gledajući na vrste turizma, bez premca je *ljetni odmorišni turizam*, koji samo u tri uvjetna klastera (Dubrovnik, Konavle i Delta Neretve) nije na prvom mjestu, ali je i u njima na drugom mjestu. *Veliki kulturni turizam* je samo jednom na prvom mjestu (Dubrovnik), a u trgovima se javlja samo još u pet uvjetnih klastera. *Ruralni turizam* zauzima prvo mjesto u dva uvjetna klastera (Konavle i Delta Neretve), a u pet drugo mjesto a ukupno je zastupljen u 11 klastera. *Nautički turizam* je također zastupljen u 11 uvjetnih klastera od čega s 2 druga mjesta i s 6 trećih mjesta. *Kruzing i kongresni turizam* su ograničeni na mali broj uvjetnih klastera, 3 odnosno 2. *Jesensko-proljetni turizam* je uz ljetni odmorišni turizam je jedini zastupljen i svim uvjetnim klasterima. U svega jednom manje je zastupljen i *zdravstveni turizam*. *Tranzitni turizam* se javlja u tragovima u četiri uvjetna klastera (Dubrovnik, Cavtat, Korčula-Orebić i Delta Neretve). *Elitni turizam* iako s relativno niskim pozicijama je zastupljen u šest uvjetnih klastera (Dubrovnik, Cavtat, Župa Dubrovačka, Dubrovnik – zapad, Konavle i Dubrovačko Primorje), sve u obalnoj *Utjecajnoj zoni Grada Dubrovnika*.

3.3. STANJE GOSPODARSTVA

Ovo poglavlje Ekspertize je, na poticaj Dubrovačko neretvanske razvojne agencije DUNEA-e, dijelom je preuzeto iz radne verzije Regionalnog operativnog plana (ROP) Dubrovačko neretvanske županije iz 2008. godine. Stanje gospodarstva se oslikava primjenom odabranih pokazatelja gospodarske razvijenosti.

Bruto domaći proizvod

Dubrovačko neretvanska županija zauzima visoko četvrto mjesto na ljestvici županija RH prema BDP-om.

Tablica 1: Bruto domaći proizvod po županijama 2005. godine

	Bruto domaći proizvod po stanovniku, EUR	Bruto domaći proizvod po stanovniku, (RH=100)	BDP po stanovniku 2005 u PPS	BDP po stanovniku 2005, PPS (EU-27=100)
Grad Zagreb	12.908	183	20.524	92
Istarska	9.126	130	14.510	65
Primorsko-goranska	8.376	119	13.318	59
Dubrovačko-neretvanska	6.615	94	10.518	47
Koprivničko-križevačka	6.452	92	10.259	46
Ličko-senjska	6.363	90	10.117	45
Varaždinska	5.928	84	9.426	42
Zadarska	5.526	79	8.786	39
Sisačko-moslavačka	5.525	79	8.785	39
Zagrebačka	5.446	77	8.659	39
Splitsko-dalmatinska	5.395	77	8.578	38
Karlovačka	5.335	76	8.483	38
Međimurska	5.323	76	8.464	38
Osječko-baranjska	5.313	75	8.448	38
Šibensko-kninska	5.299	75	8.425	38
Krapinsko-zagorska	5.172	73	8.223	37
Bjelovarsko-bilogorska	5.149	73	8.187	37
Požeško-slavonska	4.834	69	7.686	34
Virovitičko-podravska	4.803	68	7.637	34
Vukovarsko-srijemska	4.028	57	6.405	29
Brodsko-posavska	3.785	54	6.018	27
Republika Hrvatska	7.038	100	11.191	50

Izvor: DZS, Eurostat

Od svih županija koje su pretrpjele znatna ratna stradanja DNŽ bilježi najvišu razinu BDP-a po stanovniku i sustiže vodeće županije u jadranskoj NUTS II regiji. U europskim okvirima županija, međutim, spada u slabo razvijene. Za prosjekom EU-27 zaostaje više od 50%. Dominira uslužni sektor u kojem se stvara čak 75% ukupnog BDP-a, daleko više nego u ostalim županijama. S druge strane, DNŽ ima najmanji udjel industrije u ukupnom BDP-u.

Poslovanje poduzeća

Poduzeća s područja županije prijavila su 2007. godine ukupne prihode u visini od 10,9 milijardi kuna, što predstavlja 1,65% ukupnih prihoda poduzeća u Republici Hrvatskoj.

Tablica 2. Razvijenost županijskog gospodarstva u 2007. (RH=100)

	Prihodi po stan. u 2007.	Aktiva po stan. u 2007.	Dobit prije oporez. po stan. 2005.- 2007.	Gubitak prije oporez. po stan. 2005.- 2007.	Investicije po stan. 2005-2007	Izvoz po stan. u 2007.
Dubrovačko-neretvanska	60	77	83	103	154	114

Splitsko-dalmatinska	68	63	56	138	58	62
Šibensko-kninska	45	42	50	83	27	45
Zadarska	50	55	63	87	69	71
Primorsko-goranska	81	76	68	116	73	94
Istarska	102	121	153	181	127	174

Izvor: IMO, na osnovu podataka FINA-e

Najbolje rezultate županijsko gospodarstvo bilježi u investicijama poduzeća koje za gotovo 50% nadmašuju državni prosjek. Izvoz je, uz to, visok (brodarstvo i turizam). S druge strane, prihodi su zabrinjavajuće niski, a gubici poduzeća nadmašuju nacionalni prosjek (Tablica 3.).

Tablica 3. Učinkovitost poduzeća u 2007.g. (RH=100)

	Prihod po zaposlenom	Aktiva po zaposlenom	Dobit po zaposlenom prije oporez.	Investicije po zaposlenom	Izvoz po zaposlenom
Dubrovačko-neretvanska	70	90	87	126	133
Splitsko-dalmatinska	85	78	80	76	78
Šibensko-kninska	83	78	148	42	83
Zadarska	87	94	94	121	122
Primorsko-goranska	80	74	65	77	92
Istarska	90	107	136	96	153

Izvor: IMO, na osnovu podataka FINA-e

Nadprosječno investiranje i izvoz po zaposlenom, praćeno je najmanjom dohodovnošću među promatranim županijama (Tablica 3.). Dinamički pokazatelji poslovanja poduzeća su, međutim, dobri što znači da se jaz razvijenosti i učinkovitosti poduzeća smanjuje (Tablica 4.)

Tablica 4. Godišnje stope rasta pokazatelja poslovanja poduzeća 2000.-2007.(u %)

	Prihodi	Broj zaposlenih	Aktiva	Dobit prije oporez.	Gubici prije oporez.
Dubrovačko-neretvanska	12,0	3,8	10,3	26,7	1,7
Splitsko-dalmatinska	12,1	4,4	13,0	28,7	4,8
Šibensko-kninska	12,9	0,0	8,5	29,4	-11,3
Zadarska	8,9	3,2	10,7	8,1	-6,9
Primorsko-goranska	10,2	3,5	10,0	16,3	-0,5
Istarska	6,4	2,1	8,9	15,6	10,4
Republika Hrvatska	11,5	3,1	12,7	20,2	-1,2

Izvor: IMO, na osnovu podataka FINA-e

Profitabilnost poduzeća u DNŽ se poboljšava, a relativno sve slabija trgovina i jačanje drugih sektora ukazuje na postupno diverzificiranje gospodarstva.

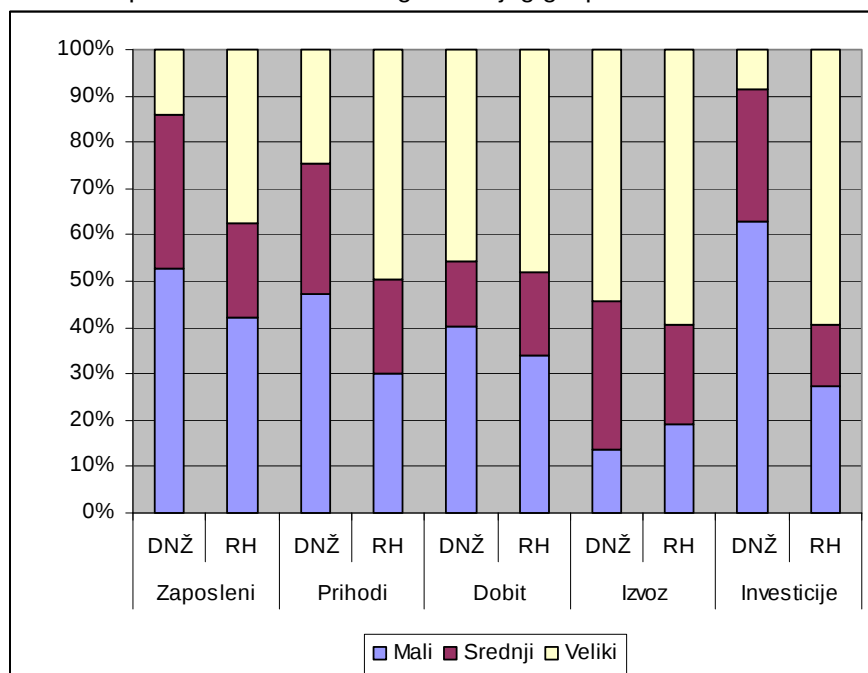
Inovacije, patenti i informacijsko-tehnološki (IT) sektor

IT sektor županije ima jedva 200 zaposlenih i 70 mil. kn godišnjeg prihoda. Njegov rast međutim zadovoljava. S druge strane, priznatih patenata je malo: svega 4 u razdoblju 2002 – 2007. U istom razdoblju registrirano je 10 industrijskih dizajna.

Mala i srednjih poduzeća

Godine 2007. malo i srednje gospodarstvo ostvarilo je 75% ukupnih prihoda gospodarstva županije i zapošljavalo 86% zaposlenih. Mala i srednja poduzeća su u 2007. realizirala više od 90% ukupnih investicija poduzeća. Na njih, međutim, otpada tek 55% ukupne dobiti i čak 97,5% ukupnih gubitaka županijskog gospodarstva. Ova poduzeća premalo ulažu u opremu i nove tehnologije.

Slika 1. Usporedba važnosti malog i srednjeg gospodarstva za DNŽ i RH u 2007. Izvor: FINA

Regionalni indeks konkurentnosti

Često korištena studija UNDP-a i Nacionalnog vijeća za konkurentnost „Regionalni indeks konkurentnosti“ iz 2007. godine svrstala je gospodarstvo DNŽ na zabrinjavajuće 9. mjesto među hrvatskim županijama. Posebno je loše ocijenjeno korištenje najmodernijih tehnologija u poslovnim procesima, licence kao način stjecanja tehnologije, delegiranje ovlasti nižim menadžerima, nagrađivanje menadžera prema rezultatima, kvaliteta opskrbe električnom energijom, strogoća standarda kvalitete te strogoća ekoloških propisa. Pozitivno su ocijenjeni kvaliteta poslovnih škola u županiji, raspoloživost znanstvenika i inženjera, razvijenost zrakoplovnog prijevoza, kvalitet pravnog okvira, razina korupcije, kvalitet luka, lokalna raspoloživost strojeva i opreme i zahtjevnost kupaca. Ispitanici se kritičniji prema čimbenicima konkurentnosti, nego što to pokazuju statistički podaci.

Tablica 5. Rezultati analize poslovnog sektora DNŽ iz studije „Regionalni indeks konkurentnosti“

Pozitivni aspekti	Negativni aspekti
↑ Dinamika broja poduzeća	↓ Slaba prerađivačka industrija
↑ Razina i dinamika investicija	↓ Niska razina investicija u opremu
↑ Vlastita kontrola izvozne distribucije i marketinga	↓ Slabo korištenje najmodernijih tehnologija
↑ Visoka zapošljivost osoba sa evidencije HZZ-a	↓ Slabo korištenje licenci kao načina za stjecanje novih tehnologija
↑ Dinamika izvoza	↓ Značajan udjel visokoobrazovanih među nezaposlenima

Položaj lokalnih gospodarstava

Grad Dubrovnik, Konavle, Metković i Ploče najveća su gospodarska središta županije. Njihova poduzeća ostvaruju 83% ukupnih prihoda i zapošljavaju 77,8% svih zaposlenih u pravnim i fizičkim osobama županije. Konavle se posebno ističu visokom razinom gospodarske razvijenosti. Prema razini prihoda poduzeća po stanovniku nalaze se na prvom mjestu, a bilježe i najveće isplaćene plaće kod pravnih osoba. S druge strane, čak 6 jedinica bilježi prihode lokalnih poduzeća manje od 10 milijuna kuna u 2007.g. Većina najslabijih lokalnih gospodarstava je smještena na Pelješcu i u neretvanskoj dolini.

Tablica 6. Usporedba gospodarskih rezultata na lokalnoj razini u 2007.g.

Grad/općina	Prihodi pravnih osoba	Prihodi pravnih osoba per capita	Prosječna neto plaća kod pravnih osoba	Broj zaposlenih kod pravnih osoba	Broj zaposlenih kod fizičkih osoba
Dubrovnik	6.041.649.930	138.032	4.413	17.558	2.567
Konavle	1.518.395.607	184.048	5.242	2.278	497
Metković	988.802.093	64.275	3.032	3.092	1.424
Ploče	484.274.251	44.699	3.717	3.028	572
Župa dubrovačka	387.841.143	58.208	3.686	745	339
Korčula	313.893.153	53.302	3.924	1.370	492
Opuzen	268.346.095	82.772	2.995	752	211
Orebić	228.846.036	54.945	3.402	453	287
Blato	228.100.585	61.984	3.934	911	265
Vela Luka	136.560.141	31.178	3.344	803	267
Ston	52.356.326	20.098	2.595	259	203
Mljet	42.955.642	38.664	3.112	221	46
Smokvica	42.836.559	42.329	2.950	129	109
Dubrovačko primorje	41.334.631	18.653	3.131	135	123
Lastovo	36.844.717	44.125	3.462	142	46
Lumbarda	17.992.909	14.736	3.110	53	55
Trpanj	9.432.207	10.829	2.727	71	61
Janjina	9.172.688	15.468	3.072	35	45
Slivno	8.719.007	4.196	2.560	30	41
Kula Norinska	5.954.665	3.092	2.321	38	40
Zažablje	5.750.875	6.306	3.865	19	18
Pojezerje	-	-	-	13	29
Županija	10.870.059.260	88.468	4.115	32.122	7.737

Izvor: FINA za podatke o prihodima i neto plaći kod pravnih osoba, MIORH za podatke o broju zaposlenih kod pravnih i fizičkih osoba

Unutar-županijske razlike u uspješnosti lokalnih poduzeća su vrlo velike. Posebno niske plaće bilježe jedinice u zapadnom dijelu županije kao što su Kula Norinska, Slivno, Ston, itd. Jedino Dubrovnik i Konavle bilježe razinu plaća kod pravnih osoba iznad županijskog (4.115 kn) i državnog prosjeka (4.228 kn). Značajan dio radne snage (20%) zaposlen je kod fizičkih osoba.

Poduzetničke zone i izravna inozemna ulaganja

Prema broju osnovanih zona DNŽ se nalazi na pretposljednem mjestu u Hrvatskoj. Riječ je o malim i srednjim zonama koje još uvijek nemaju posebno značajnu ulogu u ukupnom gospodarstvu županije.

Tablica 7. Poduzetničke zone u županiji u 2008.

	Površina zemljišta (ha)	Broj aktivnih poduzetnika	Broj zaposlenih	Broj zona
DNŽ	128,2	35	663	7
Općina Blato (Pod. zona Krtinja)	5	6	9	
Općina Vela Luka (Industrijsko servisna zona Vela Luka)	21,2	10	254	
Općina Lumbarda	8	0	0	

(Servisna zona Humac Pudarica)				
Općina Dubrovačko primorje (Poduzetnička zona Banići)	29,6	2	25	
Grad Opuzen (Poduzetnička zona Opuzen)	5	0	0	
Općina Župa Dubrovačka (servisna zona Čibača)	21	5	222	
Grad Ploče (Poduzetnička zona Vranjak)	38,4	12	143	
Slobodna zona u DNŽ	Broj korisnika	Broj zaposlenih		
Slobodna zona luke Ploče	6	133		

Izvor: MINGORP.

Odnos od 1000 stanovnika na 1,04 hektara zone, gotovo je dvostruko slabije od nacionalnog prosjeka (1,84 hektara na 1000 stanovnika). Udjel zaposlenosti u zonama u zaposlenosti županije je 2,0%, a hrvatski prosjek je 2,5%.

Veća strana ulaganja zabilježena su tek u razdoblju 2004 - 2007. kad je na području županije uloženo oko 108 milijuna eura, uglavnom u sektor hotela i restorana i poslovanja nekretnina. Obzirom na svjetsku financijsku krizu treba očekivati usporavanje inozemnih investicija u narednih nekoliko godina.

Zaposlenost i nezaposlenost

Stopa nezaposlenosti u DNŽ smanjivala se od 19,82 u 2001. do 14,72 u 2007. godini. Zaposlenost u poljoprivredi povećala se pri tom za 62%, dok se na razini RH smanjivala. Industrijska zaposlenost porasla je za 21, a u RH za samo 4 %. Rast zaposlenosti u privatnom sektoru bio je sličan onom na razini RH. U županiji je porastao za 9, a u RH za 10%.

Tablica 8. Zaposleni, nezaposleni i stopa nezaposlenosti u 2007.

	Nezaposleni prijavljeni na HZZ	Broj zaposlenih	Stopa nezaposlenosti
	2007.	31.12.2007.	2007.
Županija	7159	41466	14,72
<i>Dubrovnik</i>	2109	20943	9,15
<i>Korčula</i>	393	1911	17,06
<i>Metković</i>	1142	4619	19,82
<i>Opuzen</i>	282	1133	19,93
<i>Ploče</i>	711	3663	16,26
Blato	236	1189	16,56
Dubrovačko primorje	88	279	23,98
Janjina	34	85	28,57
Konavle	527	2951	15,15
Kula Norinska	123	81	60,29
Lastovo	57	189	23,17
Lumbarda	111	121	47,84

Mljet	37	282	11,60
Orebić	189	808	18,96
Pojezerje	41	46	47,13
Slivno	112	82	57,73
Smokvica	57	228	20,00
Ston	164	476	25,63
Trpanj	31	132	19,02
Vela Luka	298	1075	21,70
Zažablje	55	33	62,50
Župa dubrovačka	362	1140	24,10

Izvor: DZS i HZZ.

Obrazovanje

DNŽ je područje relativno visoke obrazovanosti i naglašene brige o obrazovanju, što uz naglašeno investiranje dugoročno jamči gospodarski razvoj. O tome govori porast broja zaposlenih u vrtićima, te porast broja učitelja u srednjim školama. Upis studenata je i stalan a broj upisanih zadovoljavajuće visok.

Tablica 9. Predškolsko obrazovanje u pedagoškoj godini 2003/2004 i 2006/2007

	Dječji vrtići i druge pravne osobe		Djeca		Zaposleni	
	2003/2004	2006/2007	2003/2004	2006/2007	2003/2004	2006/2007
DNŽ	40	43	3 004	3 129	351	368
Državni	37	39	2 898	3 011	338	352
Vjerskih zajednica	3	2	106	81	13	11
Privatni	-	2	-	37	-	5

Izvor: DZS.

Tablica 10. Osnovno i srednje obrazovanje u DNŽ u školskoj godini 2003/2004 i 2006/2007

	Škole		Učenici		Učitelji	
	2003/2004	2006/2007	2003/2004	2006/2007	2003/2004	2006/2007
Osnovno obrazovanje	76	76	11720	11215	878	994
Srednje obrazovanje	28	29	5638	5729	648	833

Izvor: DZS.

Tablica 11. Visoko obrazovanje u DNŽ u akademskoj godini 2003/2004 i 2006/2007

	Visoka učilišta	Ukupno upisani studenti u zimski semestar	Studenti upisani u stručni studij	Studenti upisani u sveučilišni studij
2003/2004	3	4353	2306	2048
2006/2007	2	4243	1185	3058

Turizam

Gospodarski sektor hotela i restorana ispodprosječno je profitabilan u odnosu na nacionalni prosjek. Sektor zaostaje i za županijskim prosjekom profitabilnosti na razini svih djelatnosti. Turistička poduzeća sve više ulažu (1,06 milijardi kuna u 2007) ali je fizički obujam turističkog prometa svejedno usporio rast u 2006. i 2007. godini.

Tablica 12. Dolasci turista u Dubrovačko-neretvanskoj županiji

	Dolasci turista ukupno (u 000)	Godišnja promjena	Dolasci stranih turista (u 000)	Godišnja promjena	Dolasci domaćih turista (u 000)	Godišnja promjena
2000	507,7	-	399,4	-	108,6	-
2001	563,6	11%	459,4	15%	104,2	-4%
2002	597,2	6%	500,9	9%	96,4	-7,6%
2003	697,0	16,7%	593,3	18,5%	103,6	7,5%
2004	796,8	14,3%	698,3	17,7%	98,5	-4,9%
2005	909,4	14,1%	806,9	15,6%	102,4	3,9%
2006	928,6	2,1%	819,4	1,5%	109,2	6,6%
2007	978,4	5,4%	859,2	5,0%	119,2	9,2%

Izvor: DZS

Podaci o broju noćenja potvrđuju zaključak o stagnaciji u protekle dvije godine. U 2006. godini kod noćenja je zabilježen i pad (Tablica 24).

Tablica 13. Noćenja turista u Dubrovačko–neretvanskoj županiji

Dubrovačko- neretvanska županija	Noćenja turista ukupno (u 000)	Godišnja promjena	Noćenja stranih turista (u 000)	Godišnja promjena	Udjel noćenja stranih turista	Udjel noćenja domaćih turista
2000	2.844,4		2.380,2		83,7%	16,2%
2001	3.128,8	10%	2.737,2	15%	87,5%	12,5%
2002	3.260,1	4,2%	2.897,6	5,9%	88,9%	11,1%
2003	3.657,0	12,2%	3.280,3	13,2%	89,7%	10,3%
2004	3.944,6	7,9%	3.613,2	10,1%	91,6%	8,4%
2005	4.478,5	13,5%	4.117,4	14%	91,9%	8,1%
2006	4.385,3	-2,0%	3.985,7	-3,2%	90,8%	9,2%
2007	4.414,0	0,7%	3.983,2	-0,01%	90,2%	9,8%

Privatne sobe i apartmani tri (38%) i dvije zvjezdice (29,7%) još uvijek su dominantni oblik ponude. Objekti s 5 zvjezdica zauzimaju, međutim, značajnih 21,8% ukupnog broja kreveta. Po tome je DNŽ, uz grad Zagreb, vodeća u Hrvatskoj. U pogledu broja kreveta u objektima sa 5 zvjezdica, Županija je apsolutni lider. Nedostatak sadašnje strukture jest izostanak visoko-kategoriziranih objekata kod turističkih naselja i apartmana.

U Županiji ima svega 5 luka za nautički turizam s 664 veza što je značajno manje nego u ostalim obalnim županijama. S druge strane, DNŽ vodi u broja posjeta brodova na kružnim putovanjima (46,5% svih posjeta Hrvatskoj).

DNŽ još uvijek nema razvijen sustav strateškog upravljanja razvojem turizma (master plan) niti potrebne institucionalne kapacitete za provedbu strateških nakana. Ciljevi razvoja turizma nisu dovoljno artikulirani.

3.4. PROSTORNO PLANERSKA SINTEZA

Pokazatelji

U ukupnom procesu planiranja postupak vrednovanja pojavljuje se u dva dijela planerskog procesa: pri vrednovanju postojećeg stanja prostornog uređenja i pri vrednovanju alternativnih-scenarijskih budućih slika-načina prostornog uređenja. U oba slučaja je ovaj postupak vrednovanja vrlo značajan.

Budući da je proces planiranja jedan svjestan i racionalan proces odlučivanja onda to podrazumijeva da moraju postojati logički instrumenti, koji će omogućiti razne vrste vrednovanja odnosno usporedbi (za odlučivanje) i da moraju postojati instrumenti koji će omogućiti da se vrednovanje obavi objektivno i precizno (racionalno). Da bi se zadovoljili ti uvjeti, postojanje instrumenata, određuju se pokazatelji i kriteriji¹ koji nam omogućavaju racionalno odlučivanje.

U postupku vrednovanja u ovoj ekspertnoj procjeni pokazatelji su grupirani u šest jedinstvenih grupa. Svako od navedenih grupa pridodana je vrijednost (težinski faktor) koja iskazuje udio te grupe u valorizaciji pojedinog razvojnog područja prema mišljenju autora ove ekspertize.

Pokazatelji o stanovnicima, stanovima i komunalnoj opremljenosti naselja uz koja se planira razvijati turističke zone:

Stanovništvo - 20%				Stanovi - 10%			Komun. infrastr. - 20%			
Odnos broja stalnih stanovnika i ukupno kreveta (sociološki međiodnosi)	Udio stanovnika do 50 godina starosti (moguće zapošljavanje)	Udio visokoobrazovanih stanovnika (nositelji razvoja)	Demografski potencijal - sintezni pokazatelji	Broj svih vrsta stanova i dinamika izgradnje (sintezni pokazatelj kvalitete življenja-boravka)	Odnos vikend stanova i stalno nastanjenih stanova (turistička privlačnost)	Opremljenost svih stanova komunalnom infrastrukturom	Opremljenost područja kvalitetnom cestovnom mrežom (automobilski pristup)	Opremljenost područja vodovodnom mrežom	Opremljenost područja kanalizacijskom mrežom	Opremljenost područja elektro mrežom
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

Pokazatelji o urbaniziranom i prirodnom okružju područja ili lokacije te prometna dostupnost:

Urbanizirano okružje - 25%					Prirodno okr. - 10%				Promet. dost. - 15%		
Blizina regionalnog središta - Dubrovnika (svjetska kulturna vrijednost)	Blizina većeg urbanog središta (regionalna vrijednost)	Blizina tradicijskog manjeg mjesta (lokalna vrijednost)	Gustoća graditeljske baštine (kulturna vrijednost)	Blizina postojeće turističke zone ili nautičkog centra (uslužna vrijednost)	Blizina Nacionalnog parka (vrlo velika prirodna vrijednost)	Blizina Parka prirode (velika prirodna vrijednost)	Gustoća ostalih prirodnih vrijednosti (vrijednost krajolika)	Područja erozije požarom (umanjena vrijednost krajolika)	Cestovna dostupnost iz smjerova Rijeke i Zagreb (samostalnost putovanja)	Zrakoplovna dostupnost s aerodroma Čilipi (brzina putovanja)	Pomorska dostupnost iz trajektnih i drugih luka (varijantnost putovanja)
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23

¹ Pokazatelji su strogo naučne kategorije, koje se svode na određene matematičke relacije, dok su kriteriji društvene kategorije, jer se izvode iz određenih društvenih opredjeljenja u datom trenutku, odnosno vremenskom presjeku. Kriteriji se mijenjaju prema tome kako društvo ili pojedinac gleda na datu situaciju, a pokazatelji su uvijek isti, samo im se relevantnost može mijenjati, što opet ovisi od kriterija.

Kriteriji i pokazatelji su vrlo bitni u postupku vrednovanja i toliko međusobno povezani da ih je u tom postupku nemoguće odvajati. I jedni i drugi, svaki na svoj način, omogućuju da postupak vrednovanja bude smislen i racionalan, odnosno da se proces odlučivanja obavi na osnovu smislenog i racionalno postavljenog instrumentarija.

Rezultat višekriterijalne valorizacije s prostorno planskih gledišta

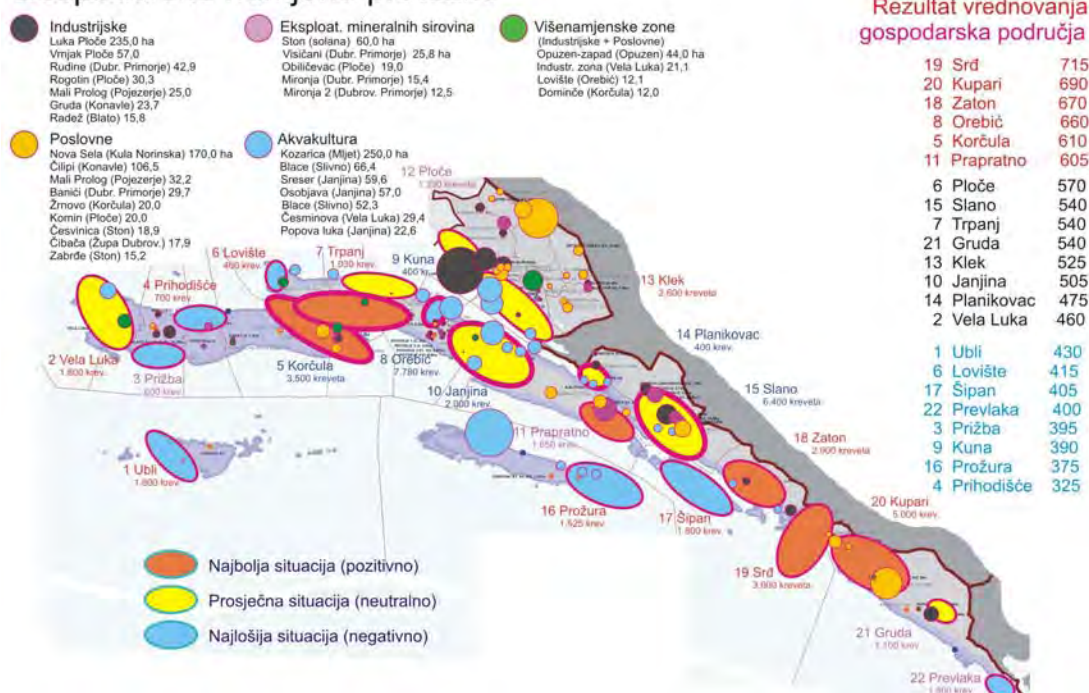
Za potrebe ove stručne ekspertize određena su 22 razvojna područja unutar kojih se očekuje određeni razvoj turističkih kapaciteta, odnosno formiranje ugostiteljsko-turističkih zona različitih (hotel, turističko naselje, auto-kamp) struktura, odnosno kapaciteta.

Temeljem ekspertne valorizacije primjenom odabranih kriterija svako razvojno područje dobilo je svoju vrijednost te je okarakterizirano kao područje koje ima najbolji razvojni potencijal (pozitivno okruženje za razvoj turizma), prosječni potencijal za razvoj te kao područje koje primjenom odabranih kriterija ima najlošije karakteristike za razvoj (negativno okruženje za razvoj turizma).

Dubrovačko-neretvanska županija - Izdvojena građevinska područja (izvan naselja)

Gospodarske namjene pretežito

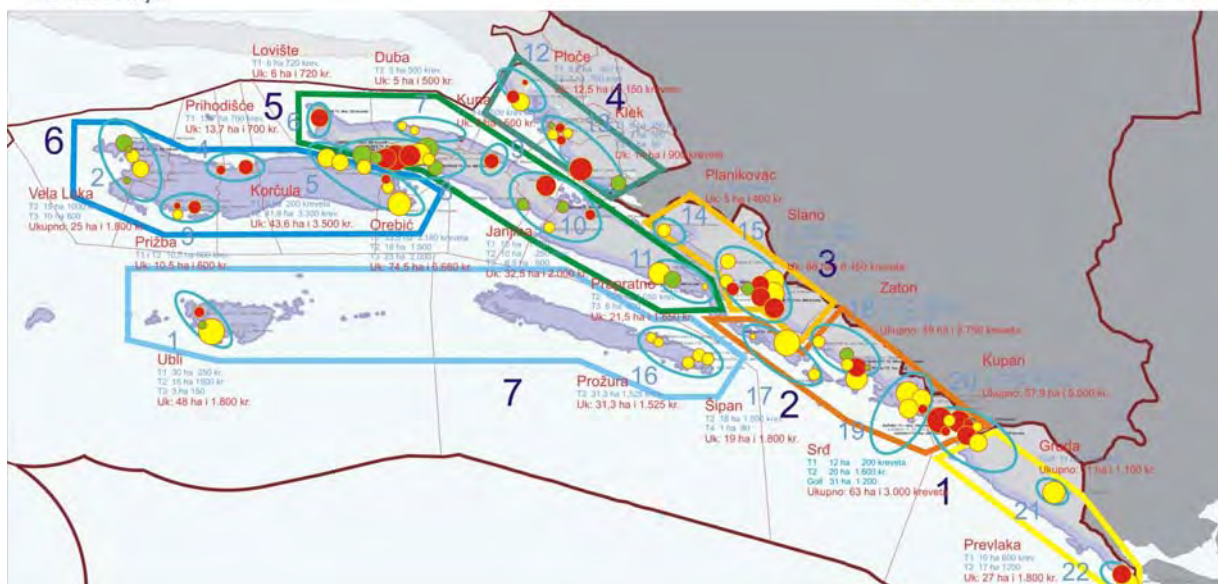
Smjernice za planiranje većih homogenih cjelina – područja

Prostorno funkcijska područja višekriterijske analize i vrednovanja -

Homogene prostorno razvojne cjeline -

1. Konavle
2. Dubrovnik i Župa Dubrovačka
3. Dubrovačko Primorje
4. Neretvanski kraj
5. Pelješac
6. Korčula
7. Lastovo i Mljet

- Zone-lokacije hotela
- Zone-lokacije tur. Naselja
- Zone-lokacije kampova

1. KONAVLE

Prema rezultatima višekriterijalne analize razvojni potencijal područja je u prosjeku županije. Međutim, sam prostor Cavtata gotovo po svim pokazateljima je iznad prosjeka županije.

Turizam

Obzirom na utvrđeni prostorni i društveni „potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da se prioriteta za daljni razvoj gospodarskih djelatnosti, prije svega turizma, nalaze unutar manjeg razvojnog područja Kupari – Cavtat (20) koji ima izrazito povoljne razvojne potencijale, dok se za planirane turističke zone i kapacitete u razvojnim područjima Gruda (21) i Prevlaka (22) trebaju dodatno preispitati prostorne mogućnosti i društvena prihvatljivost kroz izradu prostornih planova uređenja te ostalih detaljnijih planova prostornog uređenja.

Gospodarstvo

Planovima određeni prostori za razvoj gospodarstva realno su postavljeni.

2. DUBROVNIK

Prema rezultatima višekriterijalne analize razvojni potencijal područja je prema očekivanju najbolji u županiji.

Turizam

Obzirom na utvrđeni prostorni i društveni „potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da se prioriteta za daljni razvoj gospodarskih djelatnosti, prije svega turizma, nalaze unutar razvojnih područja Srđ-Dubrovnik (19) i Zaton (18) koji imaju izrazito povoljne razvojne potencijale, dok se za planirane turističke zone i kapacitete u razvojnom području Šipan (17) trebaju dodatno preispitati prostorne mogućnosti i društvena prihvatljivost kroz izradu prostornih planova uređenja te ostalih detaljnijih planova prostornog uređenja.

Gospodarstvo

Planovima određeni prostori za razvoj gospodarstva (izvan građevinskih područja naselja) realno su postavljeni.

3. DUBROVAČKO PRIMORJE

Prema rezultatima višekriterijalne analize razvojni potencijal područja je u prosjeku županije.

Turizam

Obzirom na utvrđeni prostorni i društveni „potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da se prioriteta za daljni razvoj turizma nalaze unutar manjeg razvojnog područja Slano (15), dok se za planiranu turističku zonu u razvojnog području Planikovac (14) treba dodatno preispitati prostorne mogućnosti i društvenu prihvatljivost kroz izradu prostornih planova uređenja te ostalih detaljnijih planova prostornog uređenja.

Posebnu pažnju treba posvetiti prostoru na kontaktu između razvojnog područja (15) i područja Pelješca, odnosno manjeg razvojnog područja Ston-Prapratno (11) gdje bi se moglo planirati i značajnije kapacitete, a sve u cilju pozicioniranja Stona kao jednog od županijskih turističkih polova razvoja II. kategorije.

Gospodarstvo

Planovima određeni prostori za razvoj gospodarstva realno su postavljeni. Mora se međutim naglasiti izrazito nepovoljna demografska struktura koja bi mogla otežati daljnji razvoj unutar određenih zona.

4. NERETVANSKI KRAJ

Prema rezultatima višekriterijalne analize razvojni potencijal ovog područja je prema očekivanju iznad prosjeka, odnosno između najboljih u županiji.

Turizam

Obzirom na utvrđeni prostorni i društveni „potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da se prioriteta za daljni razvoj gospodarskih djelatnosti, prije svega turizma, nalaze unutar razvojnih područja Ploče (12) i Klek (13) koji imaju izrazito povoljne razvojne potencijale. Unutar ovih područja moglo bi se planirati i značajnije kapacitete, a sve u cilju pozicioniranja ovog područja kao jednog od županijskih turističkih polova razvoja II. kategorije.

Gospodarstvo

Planovima određeni prostori za razvoj gospodarstva (izvan građevinskih područja naselja) realno su postavljeni.

Navedeno se odnosi i na zone koje su planirane izvan (u ovoj ekspertizi) homogenih razvojnih područja. To se odnosi na poslovne, odnosno višenamjenske zone kao i zone eksploatacije mineralnih sirovinama u općinama Pojezerje, Kula Norinska, Zažablje kao i u gradu Metkoviću.

5. PELJEŠAC

Iako je ova prostorna cjelina – područje homogeno u pogledu svojeg položaja i geografskih karakteristika, unutar njega je u ovoj stručnoj ekspertizi izdvojeno nekoliko manjih homogenih razvojnih područja koji su nakon vrednovanja imali izrazito različite ocjene „razvojnog potencijala“ od iznad prosječnog potencijala manjeg razvojnog područja Orebića (8) i Ston-Prapratno (11) do ispod prosječnog potencijala područja Kune (9) i Lovišta (6), tako da je nemoguće odrediti razvojni potencijal za područje u cjelini.

Turizam

Obzirom na utvrđeni prostorni i društveni „potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da se prvi prioriteta za daljni razvoj turizma nalaze unutar manjih razvojnih područja Orebić (8) i Ston-Prapratno (11), da se drugi prioriteta razvoja turizma nalaze unutar manjih razvojnih područja Janjina (10) i Trpanj (7), dok se za planirane turističke zone i kapacitete u manjim razvojnim područjima Kuna (9) i Lovište (6) trebaju dodatno preispitati prostorne mogućnosti i društvena prihvatljivost kroz izradu prostornih planova uređenja te ostalih detaljnijih planova prostornog uređenja.

Posebnu pažnju treba posvetiti prostoru na kontaktu između manjeg razvojnog područja Ston-Prapratno (11) i većeg razvojnog područja Dubrovačkog primorja gdje bi se moglo planirati i značajnije kapacitete, a sve u cilju pozicioniranja Stona kao jednog od županijskih turističkih polova razvoja II. kategorije.

Gospodarstvo

Planovima određeni prostori za razvoj gospodarstva realno su postavljeni. Mora se međutim naglasiti izrazito nepovoljna demografska struktura koja bi mogla otežati daljnji razvoj unutar pojedinih zona.

6. KORČULA

Iako je ova prostorna cjelina – područje homogeno u pogledu svojeg položaja i geografskih karakteristika, unutar njega je u ovoj stručnoj ekspertizi izdvojeno nekoliko manjih homogenih razvojnih područja koji su nakon vrednovanja imali izrazito različite ocjene „razvojnog potencijala“ od iznad prosječnog potencijala manjeg razvojnog područja Korčule (5) do ispod prosječnog potencijala područja Prihodišće (4) i Prižba (3), tako da je nemoguće odrediti razvojni potencijal za područje u cjelini.

Turizam

Obzirom na utvrđeni prostorni i društveni „potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da se prvi prioriteta za daljnji razvoj turizma nalaze unutar manjeg razvojnog područja Korčula (5), da se drugi prioriteta razvoja turizma nalaze unutar manjeg razvojnog područja Vela Luka (2), dok se za planirane turističke zone i kapacitete u manjim razvojnim područjima Prihodišće (4) i Prižba (3) trebaju dodatno preispitati prostorne mogućnosti i društvena prihvatljivost kroz izradu prostornih planova uređenja te ostalih detaljnijih planova prostornog uređenja.

Posebnu pažnju trebalo bi posvetiti prostoru Vela Luka – Blato u cilju pozicioniranja ovog dijela otoka Korčule kao jednog od županijskih turističkih polova razvoja II. kategorije.

Gospodarstvo

Planovima određeni prostori za razvoj gospodarstva realno su postavljeni.

7. LASTOVO I MLJET

Prema rezultatima višekriterijalne analize razvojni potencijal područja je ispod prosjeka županije.

Turizam

Obzirom na utvrđeni prostorni i društveni „potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da se za planirane turističke zone i kapacitete u manjim razvojnim područjima Ubli (1) i Prožura (16) trebaju dodatno preispitati prostorne mogućnosti i društvena prihvatljivost kroz izradu prostornih planova uređenja te ostalih detaljnijih planova prostornog uređenja.

Gospodarstvo

Planovima određeni prostori za razvoj gospodarstva realno su postavljeni. Mora se međutim naglasiti izrazito nepovoljna demografska struktura koja bi mogla otežati daljnji razvoj unutar određenih zona.

Standardi za planiranje turističkih zona:

Kako bi se prostorno planerska ekspertiza (analiza razvojnog potencijala manjih homogenih razvojnih područja, određivanje smjernica za daljnje planiranje unutar tih područja te objektivna slika posljedica pojedinih razvojnih odluka) provela što je moguće objektivnije, kroz posebno istraživanje pokušalo se doći do prostorno planerskih standarda koji bi se trebali primjenjivati prilikom planiranja turističkih destinacija na svim razinama.

Kroz dva odvojena istraživanja, tima unutar URBING-a i tima konzultantske kuće Horwath i Horwath Consulting Zagreb, utvrđeni su određeni standardi koji su korišteni prilikom davanja preporuka za daljnje planiranje turističkih zona.

Ono što je važno napomenuti jest da standardi koji su ovdje određeni nisu tehnički već vrijednosni (ekonomski, socijalni, ekološki) te su kao takvi na tragu osnovnog cilja ove ekspertize, a to je održivi razvoj turizma. Također treba naglasiti da se primjenom ovih standarda dobiva više socijalno-tržišni nego fizički kapacitet određenog prostora.

Standardi koji su korišteni prilikom ukazivanja na posljedice razvojnih odluka u Izmjenama i dopunama Prostornog plana Dubrovačko – neretvanske županije – Nacrt prijedloga plana (studen i - prosinac 2008.) su slijedeći:

Standard zapošljavanja (normativ: zaposleni/ krevetu, a izračun je napravljen na temelju potrebnog maksimalnog broja zaposlenih u špici sezone):

Hoteli – 1 zaposleni na 8 kreveta;

Turistička naselja – 1 zaposleni na 20 kreveta

Kampovi – 1 zaposleni na 60 kreveta.

Infrastrukturni standard – vodoopskrba (normativ: litara vode/ krevetu/ dan, a izračun je napravljen temeljem procijenjenog broja dana rada):

Hoteli – 50 m³ (rad 120 dana godišnje);

Turistička naselja – 30 m³ (rad 90 dana godišnje);

Kampovi – 15 m³ (rad 75 dana godišnje).

Infrastrukturni standard – elektroopskrba (normativ: KWh/ krevetu/ dan, a izračun je napravljen temeljem procijenjenog broja dana rada):

Hoteli – 1400 KWh (rad 120 dana godišnje);

Turistička naselja – 1000 KWh (rad 90 dana godišnje);

Kampovi – 400 KWh (rad 75 dana godišnje).

Otpad (normativ: kg otpada/ krevetu/ dan, a izračun je napravljen temeljem procjenjenog broja dana rada):

Hoteli – 200 kg (rad 120 dana godišnje);

Turistička naselja – 110 kg (rad 90 dana godišnje);

Kampovi – 100 kg (rad 75 dana godišnje).

Temeljem odabranih standarda izvršen je obračun koristeći se podatkom o kapacitetu svake od turističkih zona koje su određene u Nacrtu prijedloga Izmjena i dopuna Prostornog plana Dubrovačko – neretvanske županije.

Valja napomenuti da su brojke koje su iskazane u smjernicama, one koje se odnose na zone izvan naselja. To su okvirni brojevi koji mogu pomoći prilikom donošenja odluka na nižim razinama, jer jasno ukazuju na potrebe prilikom realizacije pojedine zone, kao i na posljedice realizacije pojedine zone.

Smjernice za planiranje manjih homogenih cjelina – razvojnih područja

1. UBLI - LASTOVO

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zonu koja se nalazi unutar ovog područja moguće je realizirati ali postoji realna bojazan da sama realizacija može narušiti princip održivog razvoja, prije svega socijalne održivosti. Stoga je potrebno pažljivo odrediti sadržaje i kapacitet zone u daljnjem postupku realizacije, prije svega kroz postupak procjene utjecaja na okoliš.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirana zona ima znatnih ograničenja prilikom realizacije, te da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zone u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 109 radnika, od čega minimalno 5% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 59.750 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 1.910.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 230.000 kg otpada godišnje.

Prilikom detaljne razrade zone, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

2. VELA LUKA

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez većih poremećaja.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 63 radnika, od čega minimalno 5% visokoobrazovanih te 20-30% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 42.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 1.320.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 280.000 kg otpada godišnje.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Industrijska/ poslovna zona u Veloj Luci određena je u skladu s razvojnim potencijalom općine.

3. PRIŽBA – BLATO

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati ali postoji realna bojazan da sama realizacija može narušiti princip održivog razvoja, prije svega socijalne održivosti (potreba za radnom snagom). Stoga je potrebno pažljivo odrediti sadržaje i kapacitete zona u daljnjem postupku realizacije.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da zone koje su planirane u ovom području imaju velikih ograničenja koja se mogu očitovati prilikom realizacije, te da je potrebno obratiti pažnju na slijedeće posljedice realizacije zone u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 66 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 27.800 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 796.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 111.200 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupne ceste do lokacija.

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

4. PRIHODIŠĆE – SMOKVICA

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati ali postoji realna bojazan da sama realizacija može narušiti princip održivog razvoja, prije svega socijalne održivosti (potreba za radnom snagom). Stoga je potrebno pažljivo odrediti sadržaje i kapacitete zona u daljnjem postupku realizacije.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da zone koje su planirane u ovom području imaju velikih ograničenja koja se mogu očitovati prilikom realizacije, te da je potrebno obratiti pažnju na slijedeće posljedice realizacije zone u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 88 radnika, od čega minimalno 30% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 35.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 980.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 140.000 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupne ceste do lokacija.

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

5. KORČULA –LUMBARDA

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez značajnijih poremećaja.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 192 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 110.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 3.600.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 410.000 kg otpada godišnje.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Industrijske/ poslovne zone Žrnovo i Dominče određene su u skladu s razvojnim potencijalom područja.

6. LOVIŠTE

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati ali postoji realna bojazan da sama realizacija može narušiti princip održivog razvoja, prije svega socijalne održivosti (potreba za radnom snagom). Stoga je potrebno pažljivo odrediti sadržaje i kapacitete zona u daljnjem postupku realizacije.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da zona koja je planirana u ovom području ima značajnih ograničenja koja se mogu očitovati prilikom realizacije, te da je potrebno obratiti pažnju na slijedeće posljedice realizacije zone u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 50 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 20.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 560.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 80.000 kg otpada godišnje

- potrebno izgraditi pristupne ceste do lokacije.

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Industrijske/ poslovne zone određena je u skladu s razvojnim potencijalom područja.

7. TRPANJ – DUBA

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez većih poremećaja.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 52 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 29.650 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 955.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 112.050 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupne ceste do lokacija.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

8. OREBIĆ

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez značajnijih poremećaja.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 514 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 252.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 7.552.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 1.039.000 kg otpada godišnje.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

9. KUNA

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati ali postoji realna bojazan da sama realizacija može narušiti princip održivog razvoja. Stoga je potrebno pažljivo odrediti sadržaje i kapacitete zona u daljnjem postupku realizacije.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da zona koja je planirana u ovom području ima značajnih ograničenja koja se mogu očitovati prilikom realizacije, te da je potrebno obratiti pažnju na slijedeće posljedice realizacije zone u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 50 radnika, od čega minimalno 30% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 20.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 560.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 80.000 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupne ceste do lokacije.

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

10. JANJINA – ŽULJANA

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez većih poremećaja.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 161 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 74.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 2.100.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 317.000 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupne ceste do lokacija.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete zona) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Veliki broj rezerviranih prostora za akvakulturu karakterizira ovo razvojno područje. Potrebno je prilikom realizacije te djelatnosti preispitati odnos turističkih kapaciteta i zona za razvoj akvakulture.

11. PRAPRATNO – STON

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez značajnijih poremećaja.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 63 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 40.500 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 1.290.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 175.500 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupne ceste do lokacija.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Poslovna zona Česvinica određena je u skladu s razvojnim potencijalom područja.

12. PLOČE

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez značajnijih poremećaja.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 110 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 53.500 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 1.542.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 212.000 kg otpada godišnje.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Industrijske zone Ploče i Rogotin svojim značajem premašuju čak i županijske okvire te su određene u skladu s razvojnim potencijalom područja.

13. KLEK – BLACE

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez značajnijih poremećaja.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 213 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 97.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 2.800.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 408.000 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupne ceste do lokacija.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Veći broj rezerviranih prostora za akvakulturu karakterizira i ovo razvojno područje. Potrebno je prilikom realizacije te djelatnosti preispitati odnos turističkih kapaciteta i zona za razvoj akvakulture.

14. PLANIKOVAC – STON

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističku zonu koje se nalazi unutar ovog područja moguće je realizirati bez većih poremećaja. Međutim, obzirom na specifičnost same lokacije, treba dodatno preispitati prostorne mogućnosti i društvenu prihvatljivost same lokacije kroz izradu prostornih planova nižeg reda.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 20 radnika, od čega minimalno 10% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 12.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 400.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 44.000 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupnu cestu do lokacije.

Prilikom detaljne razrade zone, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati odluku o samoj lokaciji u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave, ali obzirom na specifičnosti lokacije ove zone, treba dodatno preispitati i prostorne mogućnosti kroz izradu prostornih planova nižeg reda.

15. SLANO

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, turističke zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez većih poremećaja. Međutim, obzirom na iskazane kapacitete zona postoji realna bojazan da sama realizacija može narušiti princip održivog razvoja, prije svega socijalne održivosti (potreba za radnom snagom). Stoga je potrebno pažljivo odrediti sadržaje i kapacitete zona u daljnjem postupku realizacije.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirane zone nemaju značajnijih ograničenja prilikom realizacije, ali da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 572 radnika, od čega minimalno 25% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 262.500 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 7.720.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 1.062.000 kg otpada godišnje.

Prilikom detaljne razrade zona, u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke (prije svega maksimalne kapacitete) u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Industrijska zona Rudine, poslovna zona Banići te kamenolomi koji se nalaze unutar ovog razvojnog područja određeni su u skladu s razvojnim potencijalom općine. Manje zone akvakulture koje su planirane u ovom području mogu doći u koliziju s planiranim turističkim zonama tako da je to potrebno dodatno preispitati.

16. PROŽURA – SAPLUNARA

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati ali postoji realna bojazan da sama realizacija može narušiti princip održivog razvoja. Stoga je potrebno pažljivo odrediti sadržaje i kapacitete zona u daljnjem postupku realizacije.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da zona koja je planirana u ovom području ima značajnih ograničenja koja se mogu očitovati prilikom realizacije, te da je potrebno obratiti pažnju na slijedeće posljedice realizacije zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 76 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 45.750 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 1.525.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 167.750 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupne ceste do planiranih lokacija.

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave. Obzirom na specifičnosti lokacija svake od planiranih zona, treba dodatno preispitati prostorne mogućnosti i njihovu društvenu prihvatljivost kroz izradu prostornih planova nižeg reda.

17. ŠIPAN – LOPUD

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati ali postoji realna bojazan da sama realizacija može narušiti princip održivog razvoja, prije svega socijalne održivosti (potreba za radnom snagom). Stoga je potrebno pažljivo odrediti sadržaje i kapacitete zona u daljnjem postupku realizacije.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da zona koja je planirana u ovom području ima značajnih ograničenja koja se mogu očitovati prilikom realizacije, te da je potrebno obratiti pažnju na slijedeće posljedice realizacije zone u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 94 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 56.400 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 1.880.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 206.800 kg otpada godišnje
- potrebno izgraditi pristupne ceste do lokacija.

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave. Obzirom na specifičnosti lokacija svake od planiranih zona, treba dodatno preispitati prostorne mogućnosti i njihovu društvenu prihvatljivost kroz izradu prostornih planova nižeg reda.

18. ZATON

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez većih poremećaja.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da se planirane zone mogu realizirati, ali da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije navedenih zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 185 radnika, od čega minimalno 20% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 95.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 2.870.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 403.750 kg otpada godišnje.

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

19. SRĐ – DUBROVNIK

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez većih poremećaja.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da se planirane zone mogu realizirati, ali da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije navedenih zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 255 radnika, od čega minimalno 30% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 118.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 3.560.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 456.000 kg otpada godišnje
- potrebno je izgraditi pristupne ceste do lokacija.

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

20. KUPARI – CAVTAT

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez većih poremećaja.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da se planirane zone mogu realizirati, ali da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije navedenih zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 518 radnika, od čega minimalno 30% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 224.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 6.480.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 894.000 kg otpada godišnje

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Poslovna zona Čilipi određena je u skladu s razvojnim potencijalom općine.

21. GRUDA

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zone koje se nalaze unutar ovog područja moguće je realizirati bez većih poremećaja pažljivo određujući kapacitet u daljnjem postupku realizacije prije svega kroz postupak procjene utjecaja na okoliš za golf.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da se planirane zone mogu realizirati, ali da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije navedenih zona u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 138 radnika, od čega minimalno 30% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 55.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 1.540.000 kWh električne energije godišnje
- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 220.000 kg otpada godišnje.

Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Gospodarstvo

Industrijska zona Gruda određena je u skladu s razvojnim potencijalom općine.

22. PREVLAKA – MOLUNAT

Obzirom na utvrđeni razvojni potencijal, zonu koja se nalazi unutar ovog područja moguće je realizirati ali postoji realna bojazan da sama realizacija može narušiti princip održivog razvoja, prije svega socijalne održivosti. Stoga je potrebno pažljivo odrediti sadržaje i kapacitet zone u daljnjem postupku realizacije, prije svega kroz postupak procjene utjecaja na okoliš.

Turizam

Obzirom na utvrđeni „razvojni potencijal“ promatranog područja može se ustanoviti da planirana zona ima velikih ograničenja prilikom realizacije, te da se treba obratiti pažnja na slijedeće posljedice realizacije zone u planiranim kapacitetima:

- potrebno je osigurati minimalno 150 radnika, od čega minimalno 30% visokoobrazovanih te 40-50% srednje obrazovanih
- potrebno je osigurati minimalno 72.000 m³ pitke vode godišnje
- potrebno je osigurati minimalno 2.160.000 kWh električne energije

- potrebno je osigurati zbrinjavanje minimalno 288.000 kg otpada godišnje. Prilikom detaljne razrade zona u planovima nižeg reda potrebno je o navedenim posljedicama voditi računa, te korigirati pojedine razvojne odluke u skladu s mogućnostima jedinice lokalne samouprave.

Zaključak

Generalna je ocjena da **broj i kapaciteti planiranih turističkih i gospodarskih zona premašuju optimalne socijalne, gospodarske, infrastrukturne i druge mogućnosti Dubrovačko-neretvanske županije.**

To možemo ilustrirati slijedećim izračunima temeljenim na odabranim standardima za planiranje. Kada se gleda Županija ukupno tada je potrebno znati da je unutar 22 razvojna područja planirano ukupno 681,50 ha turističkih zona, te da je u njima ukupno planirano cca 50.000 kreveta.

Za servisiranje navedenih kapaciteta bit će potrebno cca 3.900 zaposlenika i to cca 20% ili 780 visokoobrazovanih te cca 50% ili 1950 srednjeobrazovanih. Što se pak tiče osiguranja funkcioniranja navedenih zona biti će potrebno osigurati cca 1.800.000 m³ pitke vode godišnje i 54.000.000 KWh električne energije godišnje. Ukoliko se navedene zone realiziraju u planiranim kapacitetima to će generirati cca 7.300 tona otpada godišnje koji će trebati biti zbrinut na području županije.

Broju zaposlenih unutar planiranih zona turističke namjene izvan naselja potrebno je dodati i pretpostavljeni broj zaposlenika u zonama gospodarske namjene izvana naselja. Navedenih zona je planirano ukupno 1906,40 ha. Ukoliko pretpostavimo da će se u tim zonama zaposliti minimalno 10 zaposlenika/ha, dobijamo brojku od cca 19.000 zaposlenika. Navedeno govori o tome da bi se u narednom planskom razdoblju otvorilo novih cca 23.000 radnih mjesta, što je svakako nerealna pretpostavka uzimajući u obzir da danas imamo cca 40.000 radnih mjesta u špici sezone.

Međutim, kako je Hrvatska još uvijek u procesu prijenosa odgovornosti za razvoj i investicije sa središnje na regionalnu/lokalnu razinu, Županija osim prostornih planova kao planova koji fizički određuju zone i količine turističkog razvitka, nema drugih instrumenata niti oruđa za upravljanje ili poticanje turizma sa županijske ili lokalne razine. U tom kontekstu za sada ne postoji niti je moguća sveobuhvatna investicijska strategija za cjeloviti i integrirani turistički razvoj županije i to kako sa stajališta privlačenja većih domaćih ili međunarodnih investitora, tako i sa stajališta privlačenja malih lokalnih poduzetnika-investitora. Naime javne vlasti županije nemaju nadležnosti niti financijsku snagu za oblikovanje djelotvorne investicijske strategije koja bi rezultirala brzim razvojnim ciklusom. Uz to u ovoj županiji ima područja gdje postoje slijedeća ograničenja: nepostojanje turizmu potrebne infrastrukture (lokalne ceste, vodoopskrba i odvodnja); nedostatak mlađeg i poduzetnički obrazovanog stanovništva za male i srednje projekte; nedostatak fondova za inicijalne investicije u turizmu; nedostatak regionalnih ili lokalnih poduzetničkih središta za projekte održivog turizma; neriješeno pitanje koncesija i korištenja atraktivnog zemljišta (plaža, uvala, zaljeva); nedostatak kvalitetnih upravljačkih agencija specijaliziranih za turizam (osim naslijeđenih turističkih ureda). Uz navedeno, ograničenja gospodarskog razvitka su i: prometna udaljenost i odsječenost područja od većih proizvodnih i trgovačkih središta, nedovoljna ulaganja za provedbu tržišne prilagodbe, restrukturiranja, obnove i modernizacije gospodarskih kapaciteta te neravnomjerna rasprostranjenost stanovništva.

Upravo zbog gore navedenih ograničenja upravljanja i poticanja, razvoj je moguće ostvariti u svakoj planiranoj turističkoj zoni koja će biti uvrštena u prostorni plan (on zavisi od investicijske odluke), ali je vjerojatniji samo na nekim od planiranih turističkih zona koje su višekriterijskim vrednovanjem utvrđene kao optimalne. Razvoj, danas gospodarski manje razvijenih ili nerazvijenih područja, treba provoditi po konceptu koncentracije i prvenstva graditeljskih aktivnosti na nekoliko područja s najvećim potencijalima iz kojih će se kasnije razvoj širiti i u manja, udaljenija ili manje podobna područja - zone.

Za područje Županije (kao i Jadranske Hrvatske) nameće se potreba utvrđivanja cjelovitog razvojnog plana turizma kao generalnog okvira za poduzetništvo u turizmu, koji bi potaknuo interes domaćih i stranih investitora. Osim što takav turistički (master) plan osigurava investitorima jasnu sliku područja i projekata za razvoj, on također pokazuje razinu posvećenosti i uvjerljivosti inicijatora procesa razvoja i investicija, a to bi trebala biti Županija.

Zbog ograničenja koja su navedena, razvoj je moguće ostvariti i u svakoj od planiranih gospodarskih zona, ali je vjerojatnije da će to biti u onima koje se nalaze unutar područja koja su višekriterijskim vrednovanjem utvrđena kao povoljnija.

4. ZAKLJUČAK - PREPORUKE

4.1. SMJERNICE, MJERE I AKTIVNOSTI U OKVIRU OSTVARENJA LOKALNE SAMOUPRAVNE POPULACIJSKE POLITIKE

Da bi se ostvarila mogućnost pozitivnog demografskog razvitka i ispunili zadani kriteriji za pojedine vitalne i strukturne demografske pokazatelje u nekoj jedinici lokalne samouprave potrebno je, uz mjere **aktivne populacijske politike na državnoj razini**, provoditi i odgovarajuće **smjernice, mjere i aktivnosti** (političke, socijalne, gospodarske, porezne, stambene, agrarne, razvojne, kulturne, obrazovne, zdravstvene i dr.) **na razini jedinica lokalne samouprave** tj. na razini županije, gradova i općina, vodeći računa o strateški važnom graničnom, otočnom i priobalnom karakteru dijelova ovog područja, o slabije razvijenom krškom području, o devastiranom području u proteklom ratu, te da su neki dijelovi ove županije od posebne državne skrbi. Uza sve to, treba ostvariti postavljene ciljeve o ravnomjernijem i uravnoteženijem društvenom, gospodarskom, prostornom i demografskom razvitku s težnjom prema održivom razvitku i uspostavi ekološke ravnoteže u prostoru županije.

Smatra se da bi među tim smjericama, mjerama i aktivnostima lokalne samoupravne populacijske politike, koje bi doprinijele popravljaju demografskih prilika i ostvarenju pozitivnih rezultata u razvitku stanovništva u jedinicama lokalne samouprave u Dubrovačko – neretvanskoj županiji, mogle i trebale biti sljedeće:

- Potrebno je sprovesti korjenitu preobrazbu društva, izvršiti kvalitetne strukturne promjene, kako bi se ova županija mogla integrirati u hrvatske, mediteranske, europske i svjetske sustave.
- Stvarati pozitivno duhovno, kulturno i civilizacijsko ozračje u županiji radi zadržavanja postojećeg i privlačenja novog stanovništva.
- Raznim mjerama i aktivnostima maksimalno provoditi pronatalitetnu politiku (zaustaviti negativno prirodno kretanje stanovništva, stimulirati rađanje što više djece, destimulirati izvršavanje pobačaja, podupirati obitelji s više djece, poticati mlade na sklapanje brakova, smanjiti intenzitet svih vrsta smrtnosti, osobito kod dojenčadi i male djece, brinuti se o starijim i nemoćnim osobama te staračkim domaćinstvima i dr.).
- Brojnim i raznovrsnim mjerama i aktivnostima privlačiti i naseljavati prvenstveno mlado i zrelo stanovništvo hrvatske narodnosti iz drugih područja bivše države, doseliti razne hrvatske iseljenike iz dijaspe, posebno stimulirati preseljavanje stanovništva iz prenaseljenih krajeva i većih gradova Hrvatske u ovo područje uključujući i ono iz pregusto naseljenih gradskih područja u ovoj županiji prema slabije naseljenim područjima, planski provodeći politiku ravnomjernije naseljenosti i razvitka.
- U slučaju potrebe doseljavanja mladog i zrelog radnog i fertilnog ženskog stanovništva iz drugih država, drugih narodnosti, vjera, jezika, rasa, kultura i dr. potrebno je prethodno dobiti mišljenje domaćeg lokalnog stanovništva područja u koja bi se oni trebali dugoročno ili konačno naseliti, raditi i živjeti.
- Osigurati punu zaposlenost stanovništva, radi smanjenja nezaposlenosti i zbog maksimalnog korištenja postojećeg demografskog potencijala.
- Stipendirati učenike i studente, a po potrebi doškolovati ili prekvalificirati nezaposlene i prekobrojne radnike, i tako osigurati potrebne školovane kadrove za rad u djelatnostima koje se razvijaju i djeluju u tim područjima, odnosno koje traže školovane radnike.
- Otkupiti od sadašnjih vlasnika neobrađeno i napušteno plodno zemljište i pašnjake te dodijeliti ga postojećem i doseljenom poljodjelskom stanovništvu radi obrade i korištenja, kako bi oni na taj način osigurali zadovoljavajuću egzistenciju svojoj obitelji, a plodna zemlja bila u cjelosti obrađena.
- Poticati obiteljski način života i rada putem obiteljskog poduzetništva, farmerskog i rančerskog načina života i tipa naseljavanja, posebno u nerazvijenom zaleđu i na otocima, gdje za to postoje pogodni uvjeti.
- Osloboditi od plaćanja poreza i drugih davanja na duže razdoblje poslodavce koji će razvijati gospodarske djelatnosti koje imaju komparativne prednosti u tim krajevima i zapošljavaju domaće radno stanovništvo.
- Stimulirati jeftiniju stambenu izgradnju, pojednostavniti proceduru za stambenu izgradnju i osigurati potrebne parcele za stambenu i poslovnu izgradnju, a po potrebi i stanove doseljenom stanovništvu.
- Pomoći izgraditi svu potrebnu suvremenu županijsku i lokalnu infrastrukturu (izgraditi potrebne i kvalitetnije prometnice i druge prometne objekte - ceste, parkirališta, luke i lučice, osigurati kvalitetnu opskrbu električnom energijom, dovesti pitku vodu u svako naselje, osigurati odvodnju otpadnih voda u najugroženijem priobalnom području i gradskim naseljima, stvoriti dobre telekomunikacijske veze, osigurati odlagališta otpadnih tvari, groblja i drugo).

- Razviti mrežu potrebnih središnjih (uslužnih) funkcija za potrebe lokalnog stanovništva unutar odgovarajućeg sustava središnjih naselja (dječje vrtiće, osnovne i srednje škole, zdravstvene ambulante, domove za umirovljenike, stare i nemoćne, trgovine, uslužne radionice i drugo).
- Raznim mjerama i aktivnostima omogućiti podizanje standarda života u ovoj županiji.
- Planskim mjerama razvijati i unapređivati gradska, općinska, radna i druga uslužna središta, ali omogućiti i revalorizaciju ruralnog prostora i sela, kako bi se zaustavilo prажnjenje i izumiranje pojedinih naselja, vodeći računa o zaštiti okoliša, ekološkoj ravnoteži i održivom razvitku.
- Sagledavajući sve probleme, poteškoće, ograničenja te neke dosadašnje problematične spontane tendencije u razvitku ovog područja (nekontrolirana i „divlja“ izgradnja) treba prostorno planskim dokumentima ukazati put prema daljnjoj obnovi, izgradnji, razvitku i prostornom uređenju ovog područja.
- Nastaviti obnavljati oštećene zaštićene objekte prirode i graditeljstva u skladu s osobinama i tradicijom područja te ih što prije uključiti u gospodarski razvitak.
- Predlagati i provoditi druge poticajne mjere vezane za populacijsku politiku i popravljene demografske slike županije i pojedinih jedinica lokalne samouprave.

Temeljni dokumenti iz kojih treba crpiti usmjeravanje za izradu smjernica, te za razradu poticajnih mjera i djelotvornih akcija u promicanju demografskog razvitka trebaju biti “Nacionalni program demografskog razvitka Republike Hrvatske”, “Nacionalni program razvitka otoka”, kao i novi zakoni iz obiteljske, socijalne i zdravstvene zaštite obitelji kao sastavni dijelovi provođenja aktivne i stimulativne pronatalitetne populacijske politike u Republici Hrvatskoj.

4.2. TURISTIČKA SINTEZA

Svim uobičajenim načelima održivog razvoja turizma treba pridodati i slijedeća **posebna načela za razvoj turizma DNŽ**.

1. U svjetskim i europskim mjerilima DNŽ posjeduje vrlo atraktivnu *biološku i krajobraznu raznolikost* te iznimno *kulturno nasljeđe*, koje u turizmu treba optimalno koristiti kao višeznačno atraktivno okruženje te ga gospodarski turistički drugačije vrednovati nego li se to čini putem «*developerskog*» neoliberalističkog modela, preko kojeg se brzi profit izvlači poglavito kroz građevinski sektor ili promet nekretnina.
2. Hrvatska, osobito njeno priobalje, ima razvijeni milenijski funkcionalni sustav naselja, koji predstavlja iznimnu pogodnost za razvijanje kompleksne turističke ponude u suglasju s modelom uravnotežene i održive *osnovne turističke destinacije* - po modelu polarizirane mikroregije, što je osobito u skladu s novim turističkim trendovima. Stoga valja izbjegavati monostrukturnu ponudu samodovoljnih resorta, koja, fizičkom ili drugom perfidnom ogradom, tako uspješno dijeli turiste od lokalnog stanovništva i obrnuto. Valja podsjetiti da se model resorta mora objektivno koristiti samo u slučaju turističkih kompleksa smještenih u prirodno ili društveno negostoljubivom okruženju, što DNŽ i cijela Hrvatska zasigurno nisu.
3. Razvoj turizma u ruralnom prostoru DNŽ je neodrživ ako se ne odvija u okviru održivog ruralnog razvoja, što poglavito podrazumijeva održivi razvoj *poljoprivrede* (vinogradarstvo, maslinarstvo, voćarstvo i ekološka proizvodnja povrća i voća) i *ribarstva* u harmoniji s turizmom.
4. U ruralnom prostoru posebnu pozornost treba posvetiti razvoju mreže (sustava) *posjetiteljskih centara –visitor center* (zavičajni muzeji i zbirke te druge tematske zbirke) i *tematskih putova* (vinske ceste, ceste maslina, putovi tradicijskih obrta, hodočasnički putovi, biciklističke staze, planinarske staze, konjičke staze, tematske staze i putovi te slično) i drugoj *interpretacijskoj infrastrukturi* pojedinih turističkih atrakcija na toj mreži.

U nastavku se prikazuju važni **naglasci bitni za turistički razvoj pojedinih uvjetnih klastera**. Nazivi tipova ovih prostornih jedinica, u koje su razvrstani pojedini uvjetni klasteri, sami za sebe sažeto ukazuju na njihove osnovne značajke. Isto tako, procijenjene vrste turizma i njihov položaj u hijerarhiji pojedinog uvjetnog klastera uvelike određuje parametre turističkog razvoja tog prostora.

Tip I. PROSTOR SVJETSKE KULTURNE BAŠTINE

Dubrovnik (1)

U ovom slučaju nema sadržajne razlike između tipa i uvjetnog klastera, pa se u nastavku navode zajednički naglasci.

- Ne samo zbog zaštite kulturno-povijesne baštine, nego, prije svega, zbog optimalnog razvoja turizma u Dubrovniku, u ovom prostoru se ne smije ugroziti primat *velikog kulturnog turizma*, bez

obzira ugrožavala li ga bilo koja druga vrsta turizma ili djelatnost iz drugog sektora. U tom smislu osobito valja biti oprezan s prekomjernim bujanjem ljetnog odmorišnog turizma.

- *Kruzing turizam* predstavlja komplementarnu vrstu turizma velikom kulturnom turizmu pa mu na gradskoj razini treba posvetiti posebnu pozornost, kako ga se ne bi bezrazložno kompromitiralo i ometalo prepuštanjem stihijskom razvoju. Prije svega treba osmisliti optimalni sustav posjećivanja svih turista, pa tako i posjetitelja s kruzera, te utvrditi nosivi kapacitet (carrying capacity) najposjećenijih dijelova grada (Dubrovnika) prema tako utvrđenom sustavu.
- Za komplementarno korištenje slobodnih turističkih kapaciteta ljetnog odmorišnog turizma izvan kupališne sezone, valja razvijati *proljetno-jesenski odmorišni turizam* te *zdravstveni turizam*.

Tip II. PROSTOR MARITIMNOG TURIZMA S NAZNAKAMA SVJETSKE ILI NACIONALNE KULTURNE BAŠTINE

Iako je riječ o tipičnim prostorima ljetnog odmorišnog turizma i relativno maloj zastupljenosti velikog kulturnog turizma, zbog iznimne destinacijske prepoznatljivosti osobito treba njegovati i održavati *veliki kulturni turizam*, njegovu osnovicu i značajke turističkih polova Županije.

Cavtat (2)

Zbog svojeg povijesnog nasljeđa, prirodnog okruženja i strukture izgrađene turističko-ugostiteljske strukture, u Cavtatu i najbližem okruženju, uz *ljetni odmorišni turizam* poglavito valja razvijati primorski jesensko-proljetni odmorišni turizam, zdravstveni turizam i kongresni te tranzitni turizam (zračna luka, putnička luka i buduća autocesta).

Korčula-Orebić (3)

Uz ljetni *odmorišni turizam* osobito valja razvijati *nautički turizam*, primorski jesensko-proljetni i zdravstveni turizam.

Ston (4)

Ston i njegovo okruženje su po svojim turističkim potencijalima za stupanj rafiniraniji i osjetljiviji od drugih sličnih uvjetnih klastera, pa zbog toga i manje operativno valorizirani. Oni čine prostornu cjelinu koju vrijedi s nekoliko aspekata proglasiti zaštićenim područjem (povijesne jezgre i pripadajuće zidine Stona i Malog Stona, antička solana, Malostonski zaljev i okolni pripadajući krajobraz), slično nacionalnom parku, parku prirode, kulturno-prirodnom rezervatu ili slično, ali ne kao prepreku turističkom korištenju i razvoju, već kao instrument za usmjeravanje na stvaranje vrednije turističke ponude kakvu zaslužuje takav kulturno-povijesni i prirodni potencijal. U tom kontekstu bi trebalo rješavati ukupni, poglavito turistički razvoj i očuvanje ovog područja.

Tip III. PROSTOR LJETNOG ODMORIŠNOG TURIZMA INTENZIVNO KORIŠTEN, OSOBITO ZBOG BLIZINE GRADA DUBROVNIKA

To je prostor naglašeno usmjeren na razvoj ljetnog odmorišnog turizma, a pod utjecajem velikog grada koji ima skromne kupališne resurse.

Župa Dubrovačka (5)

Ovo područje je u cijelosti turistički saturirano sa smještajnim objektima, a sada mu prijeti i prekogranični pritisak s novim objektima u izravnom susjedstvu (Ivanica). Za razvoj preostaje samo unutrašnja prostorna reorganizacija i zaštita od daljnjeg pritiska iz susjedstva.

Dubrovnik-zapad (6)

Simetrično položeno zapadno susjedstvo grada Dubrovnika, pod sličnim je utjecajem grada, ali s dovoljno prostora za razvoj *ljetnog odmorišnog turizma*. Ipak, zbog konfiguracije terena i vrijednih područja prirode, osobito Arboretuma Trsteno i njegova okruženja, potrebno je prostorno jasno definirati daljnji razvoj *ljetnog odmorišnog turizma* (manji i rastresiti objekti s više zelenila), ali i zdravstvenog turizma, primorskog jesensko-proljetnog odmorišnog turizma i ruralnog turizma. Tu je moguće, doduše u manjem opsegu, razvijati i neke vrste elitnog turizma u funkciji grada Dubrovnika. Nadalje, vrlo pažljivo treba u ovaj prostor unositi druge gospodarske sadržaje, kako se ne bi umanjila turistička privlačnost ovog kraja.

Tip IV. ATRAKTIVNI RURALNI PROSTOR S MALIM UDJELOM MORSKE OBALE PODOBNE ZA LJETNI ODMORIŠNI TURIZAM

U ovim uvjetnim klasterima, razvoj turizma treba osobito vezati uz razvoj tradicijske poljoprivrede s naglaskom na razvoj *ruralnog turizma*.

Konavle (7)

Razvoj turizma ostvarivati putem smještajnih kapaciteta malog mjerila, najuže naslonjene na tradicijski sustav konavoskih naselja.

- U Moluntu je već došlo do saturacije i manjka slobodnog kupališnog prostora, pa se u tom smislu traže odgovarajuća planska rješenja

- Prevlaku treba osmisлити kao visoko vrijedan turistički proizvod (pet zvjezdica) te planirati, projektirati i oblikovati na tragovima uređenja Velog Brijuna
- Obalni prostor između Prevlake i crnogorske granice, valja detaljno programirati i projektirati kao *potpuno novo naselje* te osmišljeno realizirati po unaprijed utvrđenoj dinamici, sve na tragu sadržaja i iskustva kod osnivanja Opatije. Ovdje nije riječ o osnivanju kupališnog resorta ili kupališnog turističkog mjesta, već turističkog mjesta posebnih zadaća
- U preostalom dijelu Konavala razvijati bogato strukturirani ruralni turizam.

Delta Neretve (8)

Turistički kapaciteti i ovdje moraju biti malog mjerila ali osobito usklađeni s prirodnim i kulturnim značajkama svake karakteristične zone a da istovremeno čine prepoznatljivu, uravnoteženu i dobro organiziranu turističku destinaciju (uvjetni klaster) Delta Neretve.

- Karakteristične zone uvjetnog klastera su: morska obala, rijeka Neretva, prirodni rezervati – vlažna područja, tradicijska naselja, grad Metković, povijesno područje Narone (Vid), plodno poljoprivredno zemljište i grad Ploče
- Razvijanje gospodarskog sadržaja Vezanog uz luku i grad Ploče te vođenje i križanje velike infrastrukture na tom području treba biti znalački vođeno kako se ne bi ugrozila atrakcijska osnova ovog uvjetnog klastera.

Tip V. TIPIČAN PROSTOR LJETNOG KUPALIŠNOG TURIZMA, VELIKIH MARITIMNIH POGOTNOSTI I RELATIVNO MALIH OKOLIŠNIH OGRANIČENJA

Na otoku Korčuli i Pelješcu nalaze se veliki potencijali za razvoj turizma, poglavito *ljetnog odmorišnog turizma*, i *ruralnog turizma*, te *nautičkog turizma*. Ograničenja za razvoj turizma su standardna na razini DNŽ.

Otok Korčula (9)

Pelješac (10)

Tip VI. TURISTIČKI SLABO RAZVIJEN PROSTOR S VELIKIM MARITIMNIM POTENCIJALOM I OČUVANIM RURALNIM PROSTOROM U ZALEĐU

Ovaj će se uvjetni klaster turistički razvijati nastavno na Dubrovnik – zapad, s istim značajkama kao i spomenuti, s tim da će dio još netaknutog ruralnog prostora moći razviti s naglašenim značajkama turizma na seljačkim gospodarstvima i seoskog turizma. Valja podsjetiti da bi se i ovdje mogla pojaviti ponuda određenih oblika ekskluzivnog turizma u funkciji grada Dubrovnika.

Dubrovačko Primorje (11)

Tip VII. ATRAKTIVNI MARITIMNI PROSTOR S VELIKIM OKOLIŠNIM OGRANIČENJIMA (ZAŠTIĆENI DIJELOVI PRIRODE)

Na Mljetu, Lastovu, i Elafitima također se nalaze velike mogućnosti za razvoj *ljetnog odmorišnog turizma*, međutim, u okviru *ruralnog turizma*, u ovom tipu će dominirati *turizam zaštićenih dijelova prirode*. Osim toga, za razvoj turizma ovdje postoje mnoga ograničenja bolje rečeno usmjerenja, određena dokumentima o zaštićenim dijelovima prirode (nacionalni park, park prirode, zaštićeni krajobraz) što će imati konkretnog utjecaja na njihovu prostornu organizaciju.

Mljet (12)

Lastovo (13)

Elafiti (14)

4.3. USKLAĐENJE IZRADE IZMJENA I DOPUNA PROSTORNOG PLANA DUBROVAČKO NERETVANSKE ŽUPANIJE I OSTALIH PROSTORNIH PLANOVA UREĐENJA S METODOLOGIJOM INTEGRALNOG UPRAVLJANJA OBALNIM PODRUČJEM

Analiza prostornog plana Dubrovačko neretvanske županije iz 2003. godine pokazala je da njegove izmjene i dopune treba izraditi u skladu sa suvremenom metodologijom strateškog planiranja, a posebno s metodologijom integralnog upravljanja obalnim područjem (IUOP). Ocjenjuje se da bi Zavod za prostorno uređenje DNŽ uz određeno dodatno osposobljavanje mogao usvojiti uobičajeni predložak i postupke strateškog planiranja i izraditi prostorni plan kao operativni razvojni dokument pogodan za aktivno upravljanje razvojem u prostoru. Ocjenjuje se i da bi kasnije mogao pratiti i vrednovati ostvarenje plana. Županijski prostorni plan bi tako bio sukladan ostalim županijskim razvojnim dokumentima kao što su Regionalni operativni plan (ROP), najavljena županijska razvojna strategija, postojeći Programi ukupnog razvoja (PUR) općina i gradova, te Programi održivog razvoja otoka (PORO). Nositelji ukupne županijske razvojne politike raspolagali bi tako s ujednačenom razvojnom dokumentacijom pogodnom za upravljanje razvojem ka održivosti.

Izrada Izmjena i dopuna treba početi s analizom stanja u prostoru i nastaviti s procjenom provedbe postojećeg plana u razdoblju 2003 – 2008. Uoči li se odstupanje stvarne namjene prostora od one planirane, treba ustanoviti zašto se to dogodilo. U slijedećem koraku treba sagledati osnovne probleme razvoja u prostoru i formulirati ciljeve koje treba doseći kako bi se problemi riješili. Ciljevi neposredno upućuju na poslove i zadaće u koje se treba upustiti kako bi se ciljevi ostvarili. Njih treba što detaljnije odrediti i adresirati odgovarajućim tijelima područne i lokalne samouprave. Time će se učiniti pomak ka aktivnoj politici upravljanja razvojem u prostoru. Daljnji pomak učinit će se slijedećim korakom; trebat će odrediti tko će pratiti ostvarenje plana i kako će to činiti. Konačno, trebat će odrediti i tko će vrednovati sve što se zbiva u prostoru i koga će o tome obavještavati.

Sagledavanje stanja u prostoru i procjena ostvarenja postojećeg plana

Razdoblje 2003 – 2008 dovoljno je dugo za uočavanje razvojnih procesa u prostoru županije. Koristeći podatke službene statistike, podatke katastra i podatke o izdanim lokacijskim i građevnim dozvolama koje će naći u odgovarajućim županijskim upravnim odjelima stručnjaci Zavoda ocijenit će gdje je prostor bio neznatno, gdje prihvatljivo, a gdje pretjerano opterećivan, uočiti će prostorne sukobe koje su izazvale razne djelatnosti, procijeniti kretanje stanovništva i radne snage, uočiti mjesta koja su bila najprivlačnija ulagačima i tako dalje. Svi ti nalazi pružit će odgovor na pitanje u kojoj mjeri se ostvarivao Prostorni plan iz 2003.

Uoči li se da se prostor županije zauzima gdje to nije bilo planirano i da se tamo gdje je zauzimanje bilo planirano nije događalo ništa, stručnjaci Zavoda će prvo raščlaniti tekstualni i kartografski dio plana. Uoče li pri tom da su ciljevi u planu međusobno suprotstavljeni ili da su za njihovo ostvarenje trebale mjere za koje provoditelj plana nije nadležan, zaključit će da se plan dijelom nije provodio naprosto zato što je interno inkonzistentan. Uoče li da je namjena prostora bila krivo predviđena, na primjer zato što su pojedine općine i gradovi zahtijevale rezervacije prostora za turistička ulaganja koja kasnije nisu znale privući, zaključit će da tijekom izrade područna i lokalna samouprava nisu dovoljno surađivale i da su razvojni dionici (ulagači, ali i građani) ostali postrani. Uoče li, konačno, da se plan dijelom nije ostvario jer je gospodarska kriza zaustavila ulaganja, ili je neko nepredviđeno infrastrukturno ulaganje iznenada pokrenuto s razine više od županijske, zaključit će da su vanjski utjecaji bili jači no što se predviđalo i da ubuduće u plan treba uračunavati više rizika nego do sada. Svi ovi nalazi potrebni su radi nepristranog sagledavanja stanja u prostoru, ali i radi daljnjeg planiranja, posebno radi određivanja ciljeva.

Određivanje ciljeva

U skladu s predloškom strateškog planiranja ciljevi se određuju kao stanja odnosno promjene koje treba postići ili kao procesi koje treba uspostaviti i podržavati. Ciljem može biti nova sportska dvorana u Dubrovniku, trafostanica u Konavlima (nevelika promjena u prostoru) ili održivi razvoj županije (složeni proces koji treba uspostaviti). I jedno i drugo treba obuhvatiti županijskim planom, a zatim i planovima prostornog uređenja općina i gradova DNŽ. Treba naglasiti da se do ciljeva dolazi uočavanjem problema ili nedostataka, pa tako cilj „nova sportska dvorana“ proizlazi iz analize razvoja sporta i rekreacije u županiji koja je pokazala da nam dvorana treba. Cilj „održivi razvoj“ se pak

određuje zato što je analiza ukupnog razvoja i stanja okoliša upozorila da je razvoj neodrživ i da ga hitno treba usmjeriti ka održivosti.

Zavod koji će konačno predložiti izmjene i dopune Prostornog plana svakako će analizirati postojeći plan ali će i surađivati s županijskim razvojnim dionicima, uočiti njihove razvojne namjere i želje i zatim predložiti još ciljeva. Svi predloženi ciljevi raspravit će se sa županijskim dionicima i svrstati prema važnosti odnosno hitnosti ostvarenja, te prema osposobljenosti županijskih institucija da ih počnu ostvarivati. Popis prema hitnosti i važnosti itekako je potreban jer će ciljeva uvijek biti puno, a izvršitelja malo, pa će treba znati što je prvo na redu.

Iz ovoga slijedi i naoko nevažno jezično upozorenje. Ciljeve Prostornog plana treba izreći u sadašnjem vremenu, a ne infinitivom ili glagolskom imenicom kao što je to učinjeno u Prostornom planu iz 2003. godine. U kontekstu plana infinitivom je izrečen tek nalog čiji konačni učinak ostaje nejasan, a izvršitelj nepoznat. Umjesto gotovo neobavezne formulacije „potrebno je predložiti prostore za rješavanje pitanja stanovanja” i „utvrdit će se prioritete izgradnje vodoopskrbnih građevina”, treba stajati „prostor za stanovanje određen je županijskim planom i PPU općina i gradova” i „prioriteti izgradnje vodoopskrbnih građevina utvrđeni su i uneseni u prostorne planove”. Tako izrečen cilj otvara pitanje provedbe i upućuje izrađivača plana da odredi što sve treba učiniti kako bi se cilj ostvario i tko se sve ima prihvatiti posla. Kako ništa od toga nije zabadava, treba procijeniti i troškove i tko će i odakle namaći potreban novac. Takav postupak nužno vodi do još jednog cilja: „prioriteti izgradnje vodoopskrbnih građevina procijenjeni i uvršteni u trogodišnji proračun”.

Određivanje provedbenih poslova i zadaća

Stručnjaci Zavoda trebaju, dakle, ocijeniti stanje u prostoru i što ne valja u postojećem prostornom planu, odrediti na toj osnovi ciljeve a zatim i poslove i zadaće i, konačno, njihove proveditelje i potreban novac. Tako će odgovoriti na pitanja „gdje” i „što”, ali i na „tko” i „pošto” i provedba će moći početi. Treba, međutim, upozoriti da ovim iskorakom prostorni plan postaje aktivni razvojni dokument koji nadraستا dopuštanje i zabranjivanje i određuje poslove koje treba obaviti kako bi se ono dopušteno stvarno i dogodilo. Provođiteljem tako ne postaju samo određeni upravni odjeli u županiji i općinama i gradovima zaduženi za urbanizam nego i ostala samoupravna tijela nadležna za upravljanje ukupnim razvojem. To, nadalje, znači da će se među poslovima koje određuje prostorni plan naći onih koje može i treba obaviti odnosno pokrenuti Zavod, te onih koje će morati obaviti druga tijela područne i lokalne samouprave. Kako ona imaju i svoj ROP odnosno PUR-ove, koji (to je zakonska obaveza) moraju biti usklađeni s prostornim planovima, stručnjaci Zavoda će trebati uhodati potrebnu komunikaciju sviju koji u županiji na ovaj ili onaj način utječu na razvoj u prostoru. Kako su ROP-ovi i PUR-ovi dokumenti novijeg datuma, suradnja treba početi njihovim usklađivanjem s postojećim prostornim planovima. Pristupajući izmjenama i dopunama prostornih planova Zavod može ubuduće koristiti sve ove programe kao podloge i tako, postupno, uspostaviti integralno upravljanje razvojem u prostoru županije². Provedbeni poslovi i zadaće najbolje se prikazuju sažetim tablicama. Na primjer, poslovi i zadaće Zavoda izvedeni iz već spomenutih ciljeva mogu izgledati ovako:

Poslovi i zadaće Zavoda za prostorno uređenje DNŽ

Ciljevi (stanja/procesi koje treba ostvariti)	Provođitelji	Osposobljenost provođitelja	Rok	Potrebna sredstva	Izvori
1. općinski i gradski PPU na području županije odredili prostor za stanovanje	Zavod za prostorno uređenje DNŽ Općinska/gradska poglavarstva	zadovoljavajuća nezadovoljavajuća	kraj 2011		Proračun DNŽ proračuni gradova i općina donacije sredstva pretpripravnih fondova EU
2.	Zavod za	zadovolja-	kraj 2011		Proračun DNŽ

² Zakon o otocima odredio je ovakvu komunikaciju još 1999. godine. Članak 3. određuje da se „Programi održivog razvitka otoka... posebno uvažavaju prilikom izrade prostornih planova koji se donose za područja obalno-otočnih županija, odnosno otočnih i obalno-otočnih gradova i općina (NN 34/1999).

prioriteti izgradnje vodoopskrbnih građevina procijenjeni i uvršteni u trogodišnji proračun	prostorno uređenje DNŽ Županijsko poglavarstvo Hrvatski zavod za prostorni razvoj	vajuća zadovolja- vajuća zadovolja- vajuća			
3.					
4.					

Tablica jasno pokazuje do kada ciljevi trebaju biti ostvareni, čiji je to posao i da li je onaj tko ga treba obaviti za to osposobljen. Jasno je i koliko za to treba novaca i tko će ga dati (u primjeru nisu navođeni iznosi jer ovise o cijenama i o pregovaračkim sposobnostima). Riječ je, naravno, o polaznoj tablici koju treba proširiti tako da se svaki redak razradi i pretvori u detaljni nalog provoditelju. Ustanovi li se da stručnjaci Zavoda (još) nisu posve osposobljeni za sve što im se nalaže, jedan od prvih koraka može biti organizacija dodatnog obrazovanja, reorganizacija unutar Zavoda i sl.

Treba upozoriti da je dodjela razvojnih poslova i zadaća županijskim institucijama stvar županije, ali da u županijskom planu (bio to PP, ROP ili nešto treće) ne treba navoditi provoditelje s viših upravnih razina ako se to prije ne dogovori. Uvrštavanje Hrvatskog zavoda za prostorni razvoj među provoditelje županijskog plana (Cilj br. 2 u primjeru) pretpostavlja, dakle, da je Zavod bio za to pitan i da je pristao. Što se tiče izvora, sa sigurnošću se može oslanjati na županijski proračun, a ako plan istovremeno usvajaju i gradovi i općine, može se računati i na njihove proračune. Sredstva ostalih potencijalnih domaćih i stranih financijera procjenjuju se i navode kao manje ili više izgledna, što nadalje znači da planom treba odrediti i aktivnosti oko prijave projekata raznim fondovima i donatorima.

Dubrovačko neretvanska županija može se analitički podijeliti u 7 manjih područja koja se izdvajaju svojim prostorno-ekonomskim karakteristikama. To su: Korčula, Lastovo i Mljet, Pelješac, ušće Neretve, Dubrovačko primorje, Grad Dubrovnik i Konavle. Različite karakteristike vode i različitim razvojnim ciljevima pa se uz opće i posebne ciljeve koji će vrijediti za cijelo područje DNŽ mogu formulirati i ciljevi manjih, izdvojenih područja. Kako Korčula, Lastovo, Mljet, Pelješac i Elafitsko otočje u sklopu Grada Dubrovnika imaju svoje Programe održivog razvoja otoka (PORO) izrađene pred tri godine u Upravi za otoke ondašnjeg Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka, neki od ciljeva iz tih programa mogu se prenijeti i u prostorni plan i u ROP. Usklađivanje ciljeva razasutih po raznim razvojnim dokumentima načelno je potrebno radi objedinjavanja upravljanja ukupnim razvojem županije. U slučaju otoka je i nužno zbog toga što Ministarstvo (u međuvremenu je promijenilo ime u Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture - MMPI) financira otočke projekte izvedene iz ciljeva PORO.

Prilikom mijenjanja i dopunjavanja Prostornog plana DNŽ za svako od ovih područja zacijelo će se odrediti daleko više ciljeva i još više poslova i zadaća. Njih treba pretočiti u razvojne poslove čiji izvršitelji će biti što županijska, a što gradska/općinska samoupravna tijela i javna poduzeća. Treba uzastojati da ciljevi budu određeni participativno, to jest u suradnji Zavoda s lokalnim razvojnim dionicima. Treba ostvariti i potrebnu suradnju s županijskom razvojnom agencijom. Samo tako, učinit će se korak dalje ka integriranom upravljanju razvojem u prostoru DNŽ.

Praćenje i vrednovanje provedbe plana

Posljednji, ali ne najmanje važan pomak u planiranju prostora županije je praćenje i vrednovanje provedbe plana. Bude li prihvaćen interdisciplinarno i u kontekstu održivog razvoja, taj posao će s vremenom prerasti u praćenje svih učinaka koje razvojni dionici proizvode u prostoru, gospodarskoj strukturi i društvenoj zajednici županije. Za sada, bit će dovoljno pratiti i vrednovati provedbu prostornog plana i ponekog gospodarskog razvojnog dokumenta, a poslove oko toga povjeriti Zavodu za prostorno uređenje. Sve ostale dionike treba obavezati da na vrijeme dostavljaju potrebne podatke, a najviša samoupravna tijela zadužiti da ih, kad zatreba, na to i potjeraju.

Pratiti, dakle, znači imati stalni uvid u promjene. Vrednovati, znači ocjenjivati da li se promjene događaju kako smo planirali ili predviđjeli. Praćenje i vrednovanje svodi se tako na redovno izračunavanje i evidentiranje vrijednosti pokazatelja koji sažeto i što obuhvatnije oslikavaju promjene u prostoru. Sami **pokazatelji** su rijetko kada složeni. Najčešće je riječ o postotcima, indeksima, stopama, omjerima, u svakom slučaju jednostavnim matematičkim izrazima koje je lako izračunati ako su dobavljeni potrebni ulazni podaci. **Vrijednost pokazatelja** je rezultat, to jest broj koji izračunamo nakon što u izraz uvrstimo podatke.

S obzirom da gotovo i nema djelatnosti koje ne bi izazivale promjene u prostoru pokazatelji provedbe prostornog i ostalih planova mogu biti brojni i raznovrsni. Stručnjaci Zavoda stoga moraju dobro odmjeriti koje pokazatelje će izračunavati i koji će sve podaci za to biti potrebni. Pri tom će trebati imati na umu da je dobar pokazatelj

- jasno određen
- ponovljiv (može se izračunavati iz mjeseca u mjesec, godinu)
- razumljiv
- praktičan donositeljima odluka

Pokazatelji se danas redovno dijele prema tri osnovne odrednice održivog razvitka. Razlikuju se

- pokazatelji okoliša (pokazuju čistoću/zagađenost tla, mora, voda, zraka...)
- ekonomski pokazatelji (pokazuju ekonomsku strukturu (sektori, fiskalni kapacitet) i proizvodnju i potrošnju (energetska intenzivnost i učinkovitost; potrošnja sirovina, stvaranje otpada i sl.)
- društveni pokazatelji (pokazuju pravednost, zdravlje, obrazovanost, stanovanje, sigurnost, strukturu stanovništva)

Kako će posao Zavoda biti praćenje i vrednovanje provedbe prostornog plana njegovi stručnjaci će se usredotočiti na pokazatelje okoliša i na gospodarske pokazatelje. U svakom slučaju mjerit će se sve što je značajno za razvitak pri čemu ocjena što je sve značajno a što nije može ovisiti i o političkoj orijentaciji. Slijedeći pokazatelji mogu biti primjerom:

- izgrađena površina područja/ukupna površina područja (može se izračunavati jednom godišnje)
- bruto domaći proizvod/broj stanovnika (može se izračunavati iz godine u godinu)
- broj turista/broj stanovnika (može se izračunavati zimi, u proljeće, ljeti...)
- broj promjena posjeda u katastru (može se izračunavati jednom mjesečno)
- broj izdanih građevinskih dozvola (može se izračunavati po mjestima gradnje, jednom mjesečno)
- prenamjena površina (može se izračunavati po općinama, iz plana u plan)

Slijedeći ove primjere stručnjaci Zavoda mogu odrediti i druge pokazatelje. Ono što stalno treba imati u vidu je da pokazatelji služe kako bi se uočili nepovoljni učinci u prostoru i kako bi se poduzele mjere za njihovo uklanjanje. Zavod koji opaža promjene i izvještava o njima ali ne donosi mjere, stoga mora trajno i usko surađivati s županijskim i općinskim/ samoupravnim tijelima i omogućavati im da na vrijeme reagiraju na promjene. Župan, županijsko poglavarstvo i pojedini županijski upravni odjeli koji mogu i trebaju donositi mjere moraju:

- primati i u cijelosti uzimati u obzir izvještaje Zavoda
- ocjenjivati učinke važećih mjera na osnovi dobivenih vrijednosti pokazatelja
- savjetovati se o županijskim mjerama s načelnicima i gradonačelnicima
- obavještavati državnu upravu o učincima državnih i županijskih mjera
- mijenjati postojeće mjere i donositi nove
- trajno osposobljavati svoje upravne odjele
- ocjenjivati postojeće razvojne dokumente
- davati dodatne poslove i zadaće Zavodu ako izvještaji nisu dovoljni za procjenu učinkovitosti mjera

Ocjenjuje se da županijska samouprava uz dodatno osposobljavanje i pomoć vanjskih stručnjaka te uz manje promjene ustroja, može preuzeti svoj dio poslova oko praćenja i provedbe prostornog plana. Dovoljno osposobljena i organizirana moći će u dogledno vrijeme preuzeti i poslove provedbe ostalih spomenutih programa i tako početi upravljati razvojem županije u skladu s predloškom održivosti.

4.4. PREPORUKE ZA USPOSTAVU NOVOG SUSTAVA PLANIRANJA RAZVOJNIH PODRUČJA NA RAZINI ŽUPANIJSKOG PROSTORNOG PLANA

Zakonodavni okvir te praksa koja se provodi temeljem Zakona i Pravilnika koji su danas na snazi u sustavu prostornog uređenja, usmjerava na nužnost planiranja pojedinačnih zona i kapaciteta već na najvišoj razini, odnosno na razini Županijskog prostornog plana. Međutim, cjelokupna procedura izrade i donošenja ovog plana ukazuje na čitav niz problema glede objektivnog, odnosno racionalnog planiranja prije svega gospodarskog razvoja. Naime, postoje razumljivi i opravdani pritisci jedinica lokalne samouprave za uvrštavanje njihovih razvojnih želja, vizija i sl. koje su vezane uz navedene pojedinačne zone u Županijski prostorni plan, jer bez toga nije moguće u planovima koji su u jurisdikciji tih jedinica planirati gospodarski razvoj.

Ova Ekspertiza je pokazala da bi bilo potrebno revidirati sadašnju planersku praksu na način da se što je moguće više približe strateško planiranje i prostorno planiranje na razini županije, odnosno da se Županijski prostorni plan što je moguće više približi svom osnovnom obilježju, a to jest strateški, dugoročni razvojni dokument.

Revizija bi se prije svega odnosila na odustajanje od prostorne determiniranosti te određivanja površina i kapaciteta pojedinih zona izdvojene namjene (turističko-ugostiteljske, gospodarske, rekreacijske i dr.) izvan naselja.

Sukladno svemu pokazanom u ovoj Ekspertizi, bilo bi nužno slijediti predloženi postupak planiranja:

- analiza dosadašnjih zona, odnosno utvrđivanje stupnja realizacije pojedinih zona;
- određivanje područja za razvoj pojedinih djelatnosti sukladno rezultatima analiza;
- valorizacija razvojnog potencijala pojedinih područja na temelju odabranih pokazatelja i kriterija, a sve u skladu sa strateškim opredjeljenjima gospodarskog razvoja u Županiji³;
- upotreba odabranih standarda planiranja područja, odnosno zona prilikom određivanja optimalnih kapaciteta u svakom od definiranih razvojnih područja;
- izrada jasnih smjernica za određivanje pojedinačnih zona izdvojenih namjena izvana naselja u prostornim planovima općina i gradova, prije svega u pogledu prostornih i drugih ograničenja koje karakteriziraju svako od odabranih razvojnih područja;
- gore navedenim aktivnostima završilo bi se planiranje na razini županije.

Određivanje pojedinačnih zona prebacilo bi se na razinu prostornih planova uređenja općina i gradova, što je i inače osnovno obilježje tih dokumenata prostornog uređenja. Ono što bi bila novost jest sloboda definiranja pojedinačnih zona na tim razinama planiranja uzimajući u obzir u Županijskom prostornom planu jasno propisane uvjete, odnosno smjernice za realizaciju pojedinačnih zona.

Tako bi se prije svega smanjile obveze provođenja procedura izmjena i dopuna dokumenta prostornog uređenja za svaki slučaj koji nije predviđen u Županijskom prostornom planu, a otvorio bi se prostor za nadmetanje idejama i programima pojedinih razvojnih subjekata na razini općina ili gradova te uvrštenje onih programa koji su prihvatljivi i usklađeni sa strateškim opredjeljenjima županije, a sve u skladu s održivim razvojem.

³ Vidi poglavlje 4.2. „Turistička sinteza“ i 4.3. „Usklađenje“